

Nieuwe Malebossen

Concept voor een nieuwe
financieringsvorm voor het
beheer van bestaande bossen en
de aanleg van nieuwe bossen

Dit rapport werd in opdracht van InnovatieNetwerk opgesteld door:
Jan Oldenburger en Patrick Jansen



Projectleider InnovatieNetwerk:
Mw. Ir. M.H.A. van den Ham

Dit rapport is opgesteld in het kader van het domein 'Natuur, landschap en
ruimte', thema 'Financiering van natuur en landschap'.



Postbus 19197
3501 DD Utrecht
tel.: 070 378 56 53

www.innovatienetwerk.org

Het ministerie van EL&I nam het initiatief tot en financiert InnovatieNetwerk.

ISBN: 978 – 90 – 5059 – 465 – 3

Overname van tekstdelen is toegestaan, mits met bronvermelding.

Rapportnr. 11.2.278, Utrecht, november 2011.

Voorwoord

In de vorming en de uitvoering van het natuurbeleid in Nederland zijn enkele kwetsbare vanzelfsprekendheden¹ geslopen. Vermindering van het draagvlak voor natuur is een van de gevolgen daarvan. Dat is jammer, want natuur vormt de basis voor een grote biodiversiteit, een gezonde leefomgeving, een fijne plek om te wonen en te werken, een productie-eenheid voor duurzame grondstoffen en een plaats om te spelen, te leren, te bewegen en tot rust te komen.

Afhankelijkheid van overheden is een ander gevolg van de kwetsbare vanzelfsprekendheden. Alles wat bijna helemaal of zelfs volledig overheidsafhankelijk is, is per definitie niet 'conjunctuurproof'. Bovendien beperkt een subsidieverslaving de creativiteit om te investeren die wel degelijk aanwezig is binnen de groepen 'burgers' en 'bedrijven'.

InnovatieNetwerk werkt aan omslagen in denken en handelen op het gebied van natuur en natuurbeleid. Dat doet InnovatieNetwerk via een aantal sporen. Een van die sporen is een zoektocht naar nieuwe financieringsconstructies voor de realisatie en het beheer van natuur. Op verzoek van InnovatieNetwerk heeft Probos verkend in hoeverre het historische concept van de 'malebossen' – waarbij burgers gezamenlijk een bosgebied bezaten, lieten beheren en exploiteerden door de opbrengsten te verdelen – handvatten biedt voor nieuwe vormen van gezamenlijke financiering. In de huidige tijd hebben mensen minder baat bij de vroeger juist waardevolle opbrengsten uit de natuur, zoals eikels voor veevoer of brandhout voor verwarming, maar ook vandaag de dag kunnen diverse producten en diensten van natuurgebieden het gemeenschappelijk belang van een groep gebruikers, omwonenden, 'vrienden-van', et cetera dienen.

¹ *Kwetsbare vanzelfsprekendheden rond natuur, InnovatieNetwerk-rapport 04.2.076, Utrecht, september 2004*
(<http://www.innovatienetwerk.org/nl/bibliotheek/rapporten/152/>).

Uit dit eerste verkennende project blijkt dat het verlenen van exclusieve gebruiksrechten in ruil voor investeringen in aanleg en/of onderhoud, mogelijkheden biedt voor alternatieve financiering van bos en natuur in Nederland. InnovatieNetwerk is klaar voor de volgende stap: op weg naar een praktijkpilot.

Dr. G. Vos,
Directeur InnovatieNetwerk.

Inhoudsopgave

Voorwoord

Samenvatting 1

1. Inleiding 5

- 1.1 Aanleiding 5
- 1.2 Uitvoering en resultaten 5
- 1.3 Opzet rapport 6

2. Historische malegenootschappen 9

- 2.1 Opkomst en ondergang 9
- 2.2 Bezitsstructuur 10
- 2.3 Organisatie 10

3. Uitwerking concept nieuwe malebossen 17

- 3.1 Inleiding 17
- 3.2 Organisatie 18
- 3.3 Rechten van de geërfden 21
- 3.4 Plichten van de geërfden 22

4. Bouwstenen voor nieuwe malegenootschappen 27

5. Workshop gebruikersgroep 31

- 5.1 Inleiding 31
- 5.2 Wat zou een malegenootschap voor u interessant maken? 32
- 5.3 Wie mogen of kunnen er geërfde worden? 33
- 5.4 Wat zijn de voordelen van het malegenootschap? 33
- 5.5 Maleboek (Statuten) 34
- 5.6 Wat zou u ervoor over hebben om geërfde te kunnen worden? 35
- 5.7 Conclusie 35

6. Aanbevelingen voor vervolgstappen 39

Literatuur

43

Bijlagen

- | | | |
|----|---|----|
| 1. | Powerpointpresentatie casestudy Almere | 45 |
| 2. | Reglement op het bestuur van het Speulderbosch (28 augustus 1846) | 53 |
| 3. | Vijlener Bosregelement uit 1600 | 57 |
| 4. | Aanwezigen workshop Staatsbosbeheer gebruikersgroep van het Bieslandsebos en De Balij | 63 |

Summary

65

Samenvatting

In dit rapport is, op basis van de historische werking en organisatie van malebossen in Nederland, het concept 'Nieuwe Malebossen' ontwikkeld en beschreven. Malebossen zijn in de 13^e eeuw in Nederland ontstaan als gevolg van de grote druk die er, als gevolg van de bevolkingsgroei, op de bossen werd uitgeoefend. De lokale gemeenschappen die gezamenlijk gebruik maakten van de bossen hebben het gebruik van het gemeenschappelijke bos (bijvoorbeeld houtkap en begrazing) gereguleerd door zich te verenigen in malegenootschappen. Alleen de leden van het malegenootschap (geërfden) mochten, onder voorwaarden, gebruik maken van het bos. Na het van kracht worden van de Markewet zijn de malegenootschappen grotendeels verdwenen.

Aan de ene kant lenen de structuur en opzet zich voor een herintroductie van malebossen als een mogelijke alternatieve financieringsbron voor de aanleg en/of het beheer van nieuwe en bestaande bossen. Aan de andere kant wordt een in een nieuw jasje gestoken historische organisatievorm opnieuw in Nederland toegepast.

De kracht van het concept zit in de combinatie van het gevoel van eigendom of daadwerkelijk eigendom en medezeggenschap dat wordt verkregen door geërfde te worden en het creëren van een koppeling tussen persoonlijk belang of vruchtgebruik en het gemeenschappelijke belang (instandhouding gebied). Naast een financiële bijdrage zullen de geërfden waarschijnlijk ook een fysieke bijdrage aan het bos willen leveren, bijvoorbeeld door vrijwilligerswerk te doen of door als ambassadeur van 'hun eigen bezit' op te treden. Er wordt dus naast geld ook menskracht gegenereerd.

Bij de ontwikkeling van het concept dient goed rekening gehouden te worden met het feit dat veel weerstand kan ontstaan indien (de basisvoorzieningen in) bossen die als openbaar worden opgevat, als gevolg

van het invoeren van het malebossen-concept niet meer openbaar toegankelijk zijn.

Waar ook rekening mee moet worden gehouden, is het feit dat de financiële bijdrage van de geërfden niet voldoende zal zijn om het volledige beheer te dekken. Dit laatste is dan ook niet per definitie het doel van een op te starten malegenootschap. Een nieuw malegenootschap zal geen één-op-één-vertaling van het historische malegenootschap kunnen zijn, waarin het gebruik van de gronden strikt gereguleerd was en alleen de geërfden toekwam. Desondanks is het wel interessant om deze laatste optie uit te werken voor een nog te bouwen nieuwe woonwijk. De bossen of parken in deze nieuwe wijk zouden als gemeenschappelijk bezit kunnen worden opgevat en de eigenaren van de huizen in de woonwijk als geërfden die gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor het beheer.

Het ontwikkelde concept is ter toetsing voorgelegd aan een gebruikersgroep van Staatsbosbeheer. De reacties van deze gebruikersgroep waren dusdanig positief dat hierdoor een extra stimulans wordt gegeven om het concept nu in de praktijk te gaan toetsen. Het lijkt verstandig om deze praktijktoetsing in de hieronder gedefinieerde stappen uit te voeren. Daarbij hoeven niet alle stappen volledig te zijn afgerond voordat met de volgende stap kan worden begonnen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de stappen 2 en 3, maar ook stap 3 hoeft niet te zijn afgerond om met stap 4 te kunnen beginnen.

- Stap 1. Zoeken naar een geschikte locatie
- Stap 2. Uitwerken van het concept voor het gekozen bos
- Stap 3. Werven van geërfden
- Stap 4. Inkleuren concept
- Stap 5. Handboek: 'Hoe begin ik een Nieuw Malebos?'

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In de vorming en de uitvoering van het natuurbeleid in Nederland zijn enkele kwetsbare vanzelfsprekendheden geslopen. Deze leiden tot een vermindering van het draagvlak voor natuur. Dat is jammer, want natuur vormt de basis voor een grote biodiversiteit, een gezonde leefomgeving, een fijne plek om te wonen en te werken, een productie-eenheid voor duurzame grondstoffen en een plaats om te spelen, te leren, te bewegen en tot rust te komen.

InnovatieNetwerk werkt aan omslagen in denken en handelen op het gebied van natuur en natuurbeleid. Dat doet InnovatieNetwerk via een aantal sporen. Een van die sporen is een zoektocht naar nieuwe financieringsconstructies voor de realisatie en het beheer van natuur. Een ander spoor is de zoektocht naar nieuwe eigendoms- en organisatievormen.

Het concept 'Nieuwe Malebossen' past goed in dit streven van InnovatieNetwerk. Aan de ene kant biedt het een mogelijke alternatieve financieringsbron voor de aanleg en/of het beheer van nieuwe en bestaande bossen. Aan de andere kant wordt een in een nieuw jasje gestoken historische organisatievorm opnieuw in Nederland toegepast.

1.2 Uitvoering en resultaten

InnovatieNetwerk wil met Probos, gemeenten en terreinbeheerders dit nieuwe concept vormgeven en in de praktijk gaan toetsen. De eerste

stap hierin bestaat uit de uitwerking en concretisering van het concept. Het in de eerste stap uitgewerkte concept wordt vervolgens in een volgende fase als een casestudie daadwerkelijk in de praktijk getest.

Het project omvatte een aantal onderdelen. Ten eerste is een literatuurstudie uitgevoerd naar het functioneren van historische malegenootschappen. Deze informatie is gebruikt als inspiratiebron bij de uitwerking van een 'modern' malegenootschap. Vervolgens is tezamen met InnovatieNetwerk geprobeerd om een uitvoerbare casestudy op te zetten in de gemeente Almere. De casestudy is fictief uitgewerkt, inclusief scenarioberekeningen (zie kader in Hoofdstuk 3), maar helaas bleek het niet haalbaar om hier een uitvoeringsproject van te maken. Hieruit bleek dat timing van groot belang is voor de inzet van het concept 'Malebossen' bij de aanleg van nieuwe bossen. De geplande nieuwe bossen in de omgeving van Almere waren of te ver gevorderd, of nog niet in een voldoende ver stadium. Daarnaast is hierbij gebleken dat de introductie van het concept 'Malebossen' het beste kan gebeuren in combinatie met beheer van bestaand bos, en niet met bosuitbreiding. De belangrijkste reden hiervoor is dat bossen die net zijn aangelegd voor de geërfden nog niet zo veel te bieden hebben. Gedurende de eerste 10 à 15 jaar kunnen er nog weinig producten in het bos worden geoogst en ook de recreatieve aantrekkingskracht is over het algemeen kleiner dan in bestaande bossen. Dat maakt het lastiger om mensen te interesseren voor het malebos. Wanneer het concept een aantal keer is toegepast, dan kunnen de ervaringen die daarbij zijn opgedaan, worden gebruikt om het concept ook bij nieuwe bossen toe te passen.

De casestudy Almere had echter geen informatie opgeleverd over de haalbaarheid van de introductie van het concept. Daarom is besloten om een additionele stap te nemen door op 21 juni 2011 een consultatiebijeenkomst te organiseren in samenwerking met een gebruikersgroep van het door Staatsbosbeheer beheerde Bieslandsebos en De Balij in Zoetermeer. Tijdens deze bijeenkomst is geprobeerd om een beeld te krijgen van de haalbaarheid van het concept, door het voor te leggen aan vertegenwoordigers van verschillende gebruikersgroepen van het bos.

1.3

Opzet rapport

Dit rapport beschrijft de resultaten van de eerste stap in het proces om tot daadwerkelijke toepassing van het concept 'nieuwe malebossen' in Nederland te komen. In Hoofdstuk 2 wordt de werking en organisatie van historische malegenootschappen beschreven. Deze informatie wordt gebruikt voor de uitwerking van het concept 'nieuwe malebossen' in Hoofdstuk 3. Hoofdstuk 4 bestaat uit een beschrijving van de verschillende bouwstenen waaruit gekozen kan worden bij het ontwikkelen van een nieuw malegenootschap. Met behulp van deze bouwstenen kan voor elke unieke situatie een passend malegenootschap worden opgezet. In Hoofdstuk 5 worden de resultaten gepresenteerd van een workshop die is gehouden met de Staatsbosbeheer-gebruikersgroep van het Bieslandsebos en De Balij. Het concept en de

bouwstenen zijn aan de participatiegroep voorgelegd om vast te stellen aan welke eisen het concept minimaal moet voldoen om mensen te bewegen om geërfde van een malegenootschap te worden. Hoofdstuk 6 doet een voorstel voor de volgende stap in het traject naar toepassing van het concept in de praktijk.

2.

Historische malegenootschappen

2.1 Opkomst en ondergang

Uiterlijk in de 13^{de} eeuw zijn in Nederland de eerste marke- en malegenootschappen ontstaan. Ze hebben zich naar alle waarschijnlijkheid ontwikkeld vanuit de al bestaande gemeenschappen die gezamenlijk gebruik maakten van gronden en bossen die zich rondom hun dorpen bevonden. Deze ontwikkeling werd waarschijnlijk veroorzaakt door bedreigingen van buitenaf, maar ook door ontwikkelingen binnen de gemeenschappen zelf. De druk op de gronden en bossen die in bezit waren bij plaatselijke gemeenschappen nam door bevolkingstoename steeds verder toe. Dit leidde tot ontbossing, maar ook tot grote druk op de beweiding van de woeste gronden. De plaatselijke gemeenschappen besloten zich daarom te organiseren en zich op die manier te wapenen tegen de bedreigingen. Daarmee ontstonden de eerste marken en malen. De termen 'marke' en 'male' werden voornamelijk in Utrecht en Gelderland gebruikt. In Drenthe en Overijssel worden dezelfde organisatievormen 'buurtschappen' en de geërfden 'buren' genoemd. Ten zuiden van de grote rivieren werd het begrip 'gemeynten' gebruikt als omschrijving voor het zich aaneensluiten van verschillende nederzettingen. De term 'male' werd gebruikt voor een marke die voornamelijk uit bos bestond.

De marke- en malegenootschappen hebben vele eeuwen gefunctioneerd. Afhankelijk van de standvastigheid van de geërfden met betrekking tot roofofbouw, werden de bossen op een redelijk duurzame manier beheerd. De oudste bosgronden die we nu nog hebben in Nederland, zijn vrijwel zonder uitzondering malebossen geweest. Het tij keerde zich aan het einde van de 19^e eeuw echter tegen de

genootschappen. Hun enige doel was om het gebruik van de woeste gronden door de geërfden te regelen. Door het gemeenschappelijke karakter van de genootschappen was het grondgebruik nogal conservatief van aard, terwijl er in die periode juist behoefte was aan de ontwikkeling van deze gronden. De gronden moesten worden ontgonnen voor de landbouw en als dat niet lukte voor hoogproductieve bosbouw. De genootschappen werden onder druk gezet om de gronden te verdelen of te verkopen, en ze vervolgens te ontwikkelen. Toen dat niet op basis van vrijwilligheid lukte, dwong de regering dat in 1886 af met de zogenoemde Markewet. Door deze wet werden de bestaande marke- en malegenootschappen verplicht om hun gronden te verdelen of te verkopen. Veel van deze gronden zijn verkocht aan rijke particulieren die er landgoederen op hebben gesticht, en aan gemeenten die voor de aankoop en de ontginning of bebossing ‘renteloos geld’ konden lenen bij de rijksoverheid. Veel heideterreinen en stuifzandgebieden die voorheen in bezit waren van markegenootschappen zijn toen bebost. De zogenoemde renteloos-voorschot-bossen zijn vooral tijdens de crisis van de jaren twintig en dertig met bos beplant door de inzet van werklozen. Hiermee kwam een einde aan eeuwen van gemeenschappelijk grondbezit van de marke- en malegenootschappen.

2.2 Bezitsstructuur

De bezitsstructuur van de marken of malen kende twee uitersten. Aan de ene kant waren er de zogenoemde ‘vrije’ marken. De plaatselijke gemeenschap had daarin de gemeenschappelijke gronden in bezit, en daarmee ook het gebruik van de gronden. Daarnaast waren er ‘grondheerlijke’ of ‘onvrije’ marken of malen. De gronden en ook de gebruiksrechten waren in dat geval in bezit bij één persoon. Deze eigenaar (de grondheer) bepaalde de gang van zaken in het bos en wat er in het maleboek² diende te worden opgenomen. In de ‘gemeeynten’ ten zuiden van de rivieren ging het voornamelijk om het in gezamenlijk bezit hebben van de gebruiksrechten en kwam gezamenlijk eigendom bijna niet voor. De grondeigenaar was meestal geen lid van de ‘gemeeynten’.

Er kwam ook nog een tussenvorm voor. Dit betrof de ‘gemengde’ of ‘halfvrije’ marken. Eén of meerdere personen uit de gemeenschappen hadden meer stemrecht dan de overige personen, waardoor zij zonder alle gronden in bezit te hebben toch konden bepalen wat er mee gebeurde.

2.3 Organisatie

De organisatie van de marke- en malegenootschappen is het beste te beschrijven aan de hand van die van de ‘vrije’ marken, omdat daarin niet één persoon overheersend was. De personen binnen de gemeenschap die een hoeve in eigendom hadden, en daarmee het recht

² In het maleboek waren alle geldende regels binnen de male en de plichten van de geërfden opgenomen. Het maleboek kan worden vergeleken met de statuten van bijvoorbeeld een vereniging of stichting.

hadden op het gebruik van het bos en gemeenschappelijke gronden, werden 'geërfden' genoemd. Tijdens de holtsprike³ diende een geërfde eerst als maalmans tot de vergadering te worden toegelaten, voordat hij mee mocht beslissen binnen de vergadering. De maalmannen bepaalden gezamenlijk op een vergadering, die vaak 'marke' of 'holtsprike' werd genoemd, wat er in het bos moest gebeuren. De besluiten werden in de meeste gevallen bij meerderheid van stemmen genomen. Alle zaken die tijdens de holtsprike werden afgehandeld en de regels waartoe werd besloten, werden in marke- of maleboeken vastgelegd. Tijdens de holtsprike werd ook bepaald welke bomen gekapt zouden worden en hoe deze onder de malen werden verdeeld (houtdeling). De houtdeling verliep veelal via loting, zodat de verdeling van de houtvolumes zo eerlijk mogelijk verliep. Desondanks kwamen er regelmatig geschillen over de uiteindelijke deling voor. Die liepen nog wel eens uit op het trekken van messen, met alle gevolgen van dien. Het stemrecht, en dus ook het bosgebruik, behoorde niet direct toe aan personen, maar was meestal gebonden aan de aanwezige hoeven en het bijbehorend bouwland. De eigenaar van de hoeve had een stem in de holtsprike. Indien een hoeve werd verpacht, dan ging het stemrecht niet over op de pachter, maar bleef het bij de eigenaar. Daardoor kon het gebeuren dat mensen van buiten de eigen gemeenschap stemrecht bezaten.

De holtsprike werd voorgezeten door twee holrichters die door de geërfden uit hun midden werden gekozen. De holrichters werden soms door anderen geassisteerd. Verder werden er boswaarders, gecommitteerden en gedeputeerden aangesteld.

2.3.1 De holrichter

De holrichter stond aan de top van de hiërarchie van de malegenootschappen. Hij werd voor een bepaalde termijn door de malen gekozen, maar soms was het holrichterschap ook erfelijk en/of was het gebonden aan het eigendom van een bepaalde hoeve. De holrichter moest aan bepaalde eisen voldoen voordat hij tot holrichter kon worden gekozen. Niet elke willekeurige geërfde kon dan ook tot holrichter worden gekozen. De kandidaat moest over voldoende bestuurlijke kwaliteiten bezitten. Hij moest meestal de functie van gedeputeerde of gecommitteerde hebben bekleed. Holrichters waren altijd mannen. Andere eisen konden betrekking hebben op de grootte van de hoeve of de plaats waarin men woonde.

De termijn waarop een holrichter in functie was, besloeg meestal vier jaar, waarvan hij twee jaar als oudste optrad. Dat betekent dat er iedere twee jaar een nieuwe holrichter werd gekozen. Een aftredend holrichter was herkiesbaar. Het aftreden van de eerste holrichter na twee jaar werd door het lot bepaald, zoals in Bijlage 2 te lezen is in Artikel 5 van het Reglement op bestuur van het Speulderbosch. In de marke- en maleboeken werd vastgelegd dat een holrichter zich niet aan zijn taken mocht onttrekken. Daarom diende een nieuw gekozen holrichter een eed af te leggen. Daarin diende gezworen te worden dat hij de rechten van de marke zou handhaven, de rechten van de geërfden zou verdedigen, de taken trouw en nauwgezet uit zou

³ De holtsprike was de (twee)jaarlijkse vergadering van de male waarop besluiten werden genomen, recht werd gesproken, de rechten onder de geërfden werden verdeeld en ook werd gefeest. Zie ook paragraaf 3.2.5.

voeren, rechtvaardig zou zijn en alle wetten en bepalingen stipt na zou leven. Bij slecht functioneren of het zich onttrekken aan de eed, kon een holrichter worden afgezet en kon hij een hoge boete verwachten.

Tot de taken van de holrichter behoorde het spreken van recht over zaken die op het bos betrekking hadden. Dit deed hij niet alleen, maar meestal samen met een aantal door hem daarvoor aangewezen geërfden. Het uiteindelijke vonnis werd door hem uitgesproken en door hem tot uitvoer gebracht. Boetes werden meteen geïnd en lijfstraffen werden in een nabijgelegen stad ten uitvoer gebracht. Een andere taak was het toezien op het beheer van de onroerende goederen van de marke. Ook moest hij erop toezien dat alle belangrijke zaken werden opgeschreven in het marke- of maleboek en moest hij de financiën bijhouden⁴, de lijsten met geërfden opstellen en een overzicht van de geïnde boetes maken. Meestal was er daarvoor een markeschrijver aangewezen. Dit was veelal de plaatselijke notaris of de schoolmeester. De markeschrijver werd geldelijk of in natura betaald. In ruil voor alle taken die de holrichter vervulde, ontving hij emolumenten. Zo ontving hij een deel van de opgelegde boetes, ontving hij zijn aandeel uit het bos plus een extra hoeveelheid van het hout om in de onkosten voor de holtsprake te voorzien. De holrichter had daarnaast recht op de tijdens een storm afgewaaiden takken en omgewaaiden bomen. Waarschijnlijk is deze regel ingevoerd om te voorkomen dat er binnen een malegenootschap onenigheid zou ontstaan over de verdeling van dit hout binnen de gemeenschap. Natuurlijk had de holrichter ook een belangrijke taak bij het vaststellen van het aantal te kappen bomen en de verdeling daarvan onder de geërfden (de houtdeling). De holrichter beheerde voor het aanwijzen van de gekapte bomen de zogenoemde 'deelbijn' (blesmes).

⁴ *In de maalschap van het Hoogsoerensche Bosch werden de financiën bewaard in de zogenoemde 'Boschkist'.*

2.3.2 De gedeputeerden

De gedeputeerden waren de assistenten van de holrichters. Ze zijn ook onder andere namen, zoals 'gecommitteerde', 'vorsters', 'forestarii', 'boswaarders' of 'boswachters' bekend. Meestal waren er vier gedeputeerden. Een maalman die als gedeputeerde werd aangewezen, mocht dit niet weigeren. De functie van gedeputeerde was meestal een opstap naar de positie als holrichter. Elke maalman kon in principe tot gedeputeerde worden gekozen. Er waren echter soms wel eisen aan de positie verbonden. In het Speulderbos werd bijvoorbeeld de eis gesteld dat de gedeputeerde ervaren in het bos moest zijn en een goede kennis van het hakhout moest bezitten.

De holrichters konden bijna alle taken die tot hun takenpakket behoorden aan de gedeputeerden overdragen. In de praktijk betekende dit dat de taken waarvoor geen directe aansprakelijkheid voor de holrichter gold, werden overgedragen. De gedeputeerden waren als het ware met de dagelijkse leiding van de marke of male belast. De gedeputeerden hadden de plicht op de holtsprake, de overtredingen en misdrijven in de marke bekend te maken en te vermelden wie de verdachten of schuldigen waren. Ze moesten ook gestolen hout opsporen. Gedeputeerden konden ook straffen opleggen, maar deze werden alleen bindend indien de verdachte bekende. Het woord van

een gedeputeerde werd als sluitend bewijs opgevat en daarmee had deze dus een grote verantwoordelijkheid. Begingen zij zelf een overtreding, dan werden ze uit hun functie gezet en/of werd een boete en/of lijfstraf opgelegd.

2.3.3 De geërfden

De geërfden, de gewone marke- of malegenoten, waren dus de eigenaren van een hoeve of in latere perioden de eigenaren van het waardeel of markaandeel⁵. Zij dienden een verzoek in bij de holtsprike om als maalmans of markegenoot toegelaten te worden. Dit verzoek om toelating was in vrijwel alle marken en malegenootschappen een formaliteit. Geërfden hadden bijna geen speciale taken. Ze hoefden alleen de opdrachten uit te voeren die hen door de holtrichters werden opgelegd. Het was echter niet zo dat er geen voorwaarden en plichten aan verbonden waren. Er was een minimale omvang verbonden aan de rechten die een geërfde in bezit had. Deze rechten werden uitgedrukt in waardelen, die weer verbonden waren aan een hoeve. Eén waardeel was meestal verbonden aan één ongedeelde hoeve en gaf recht op bosgebruik en het gebruik van de wilde en woeste gronden. Het aantal waardelen was in het algemeen even groot als het oorspronkelijke aantal hoeven. Als gevolg van vererving en verkoop kwam het vrij vaak voor dat een hoeve werd gesplitst, en daarmee ook het waardeel. Indien men minder dan een kwart waardeel in bezit had, verloor men in het algemeen het recht om markegenoot te worden. Om toch in het levensonderhoud te kunnen voorzien, was men dan afhankelijk van de bereidwilligheid en goedheid van de plaatselijke medebewoners. Als men markegenoot werd, dan moest een geërfde een inkoopsum betalen. Deze betaling geschiedde in het begin meestal in natura, bijvoorbeeld in de vorm van een vetgemeste ram en een vat alcoholische drank, maar later werd dit meestal een geldelijke bijdrage. In het Speulderbosch bedroeg de inkoopsum in 1849 bijvoorbeeld 25 gulden (zie Bijlage 2, Art. 3.). De nieuwe markegenoot moest er op letten dat hij op de lijst van markegenoten werd gezet. Zo niet, dan liep hij kans onterecht bestraft te worden voor het uitvoeren van rechten die alleen aan markegenoten toebehoorden.

Het toetreden tot de marke werd pas officieel na het afleggen van de marke-eed, waarin de verplichtingen van een markegenoot werden benoemd. De straf voor het overtreden van de eed bestond uit het afhakken van de twee vingers waarmee de eed was gezworen.

De volgende zaken waren in de eed opgenomen en behoorden dus tot de plichten van een geërfde:

- Men was verplicht om alle overtredingen en misdrijven die men te weten kwam, bij de holtrichter aan te geven;
- Men was verplicht om bij de holtsprike aanwezig te zijn;
- Men moest bereid zijn om in het geval van branden, storm of andere calamiteiten hulp te bieden bij het bestrijden of wegnemen van de gevolgen ervan;
- Men verplichtte zich ook tot onderlinge hulp en bijstand.

Naast de plichten bracht het zijn van geërfde ook een aantal rechten met zich mee, zoals het recht op bosgebruik, het uitbrengen van een

⁵ *In het algemeen was het aandeel in de marke oorspronkelijk niet verbonden aan een bepaalde persoon, maar aan bepaalde hoeven of huizen. Later is men het waardeel los gaan zien van de hoeve en gaan toeschrijven aan de eigenaar. Dit ging zo ver dat de markdelen of waardelen op een gegeven moment een apart vermogensbestanddeel vormden en in die hoedanigheid, dus los van een hoeve, verhandeld werden.*

stem op de holtspake en het voorkooprecht op waardelen die door overlijden of op andere wijze in de verkoop kwamen.

Gedurende de meest recente periode waarin de maalschappen hebben bestaan, kwamen er in de maalschappen vaak twee typen geërfden of maalmannen voor: de zogenoemde binnenmalen, die ook in de aangrenzende nederzetting woonden, en de buitenmalen, die niet in de buurt van het bos woonden. In veel maalschappen is de groep van buitenmalen in de loop van de tijd gegroeid ten koste van de groep van de binnenmalen. Binnenmalen waren meestal gewone boeren, maar de buitenmalen waren personen die hoge posities bekleedden.

2.3.4 Andere bewoners van de marken of malen

Naast de geërfden was er nog een groep personen die in de marke leefden. Dit waren de niet-geërfden, de keuters en de niet-ingezetenen. De niet-ingezetenen waren rechteloos, en waren er dus het slechtste aan toe in de marke. Zij waren volledig afhankelijk van de andere ingezetenen van de gemeenschap. In tegenstelling tot de niet-ingezetenen waren de niet-geërfden en keuters niet rechteloos, maar ze waren in ieder geval voor een deel wel afhankelijk van de geërfden. Over bepaalde zaken werden ze tijdens de holtspake gehoord en soms waren ze verplicht om bij de holtspake aanwezig te zijn. Tijdens de holtspake hoorden zij dan bijvoorbeeld wat er over hen werd besloten. Voor veel van de door hen uitgevoerde werkzaamheden hadden zij toestemming nodig van de holtspake. Zonder toestemming en bereidwilligheid van de geërfden was het bestaan voor de niet-geërfden en keuters zeer moeilijk. De geërfden konden echter ook niet zonder deze groep. Wanneer er bijvoorbeeld seizoensarbeiders nodig waren, werd een beroep gedaan op de niet-geërfden en de keuters. Er bestond dus een situatie van wederzijdse afhankelijkheid.

Er zijn enkele marken bekend, bijvoorbeeld de marke van Putten, waarin de keuters en pachters aan de besluitvorming deel mochten nemen. Hieraan waren dan wel randvoorwaarden verbonden, zoals een minimumaantal jaren dat een keuter of pachter in de marke moest wonen.

3.

Uitwerking concept nieuwe malebossen

3.1 Inleiding

Het concept 'Malebossen' kan op allerlei verschillende manieren worden uitgewerkt, al naar gelang de wensen van de betrokken partijen en de mogelijkheden van het betreffende gebied. Inspiratie wordt gezocht bij het functioneren van de historische malegenootschappen, maar het is belangrijk om te realiseren dat de aansluiting hierbij vooral vanuit marketingtechnische redenen interessant is. Het doel staat wel vast, namelijk het bieden van een alternatieve inkomstenbron voor het bosbeheer in Nederland (bestaand bos) of de aanleg van nieuwe bossen. Een nevendoeel is het verkrijgen van meer draagvlak voor het beheer door middel van participatie en betrokkenheid bij het beheer. Een malegenootschap moet vanaf nul worden opgebouwd en komt dus, zoals in het verleden wel het geval was, niet voort vanuit een bestaande structuur. Dit is een essentieel verschil, omdat het gemeenschappelijke belang dus duidelijk naar voren moet worden gebracht. Dit gemeenschappelijke belang is te vergelijken met dat in het verleden, omdat het doel ook nu weer het voortbestaan of het aanleggen van bos binnen een gemeenschap (bijv. bos grenzend aan woonwijk, parkbossen in steden of bossen in uitloopgebieden van dorpen en steden) is. De bedreigingen waren in het verleden echter van een andere aard (grote bosdegradatie door houtkap, strooiselonttrekking en beweiding door vee) en ook de afhankelijkheid van het bos als inkomstenbron was destijds sterker.

De uitwerking van een malegenootschap moet grofweg twee onderdelen bevatten: een beschrijving van de rechten en plichten van betrokkenen en de organisatievorm. Hierna worden deze onderdelen verder

uitgewerkt, waarbij zoveel mogelijk opties worden beschreven en opgehouden. Deze opties kunnen worden opgevat als bouwstenen, waarmee elk malegenootschap in oprichting zijn eigen organisatie kan vormgeven.

3.2 Organisatie

3.2.1 Historische malegenootschappen als inspiratiebron

Uitgangspunt is dat de interne organisatie van de nieuwe malegenootschappen zo veel mogelijk aansluit bij die in het verleden, maar wel voldoet aan de eisen die juridisch en praktisch aan de gekozen organisatievorm worden gesteld. Wanneer wordt gekeken naar de organisatie van de historische malegenootschappen, dan blijkt dat de organisatievorm sindsdien niet echt is veranderd. De organisatie bestond ook toen uit een bestuur, met een voorzitter, secretaris en penningmeester. Voor deze functies werden toen echter andere termen gebruikt. Juist het gebruik van oude termen geeft het moderne malegenootschap zijn kleur. De termen die in het verleden voor de functies werden gebruikt, konden per malegenootschap verschillen. De meest voorkomende termen zijn gekozen voor het moderne malegenootschap. Op deze termen wordt later teruggekomen.

3.2.2 Eigendom

Er zijn grofweg twee situaties ten aanzien van eigendom mogelijk: het eigendom van de grond en opstallen berust bij de terreinbeheerder of bij de gezamenlijke geërfden. De eerste situatie kan worden vergeleken met de grondheerlijke marken, de tweede met de vrije marken. Het gezamenlijk eigendom neerleggen bij de geërfden is een interessante optie, maar bij een bestaand bos niet voor de hand liggend. Het is immers maar de vraag of er boseigenaren te vinden zijn die tot het verkopen van hun bos over willen gaan. Bij de aanleg van een nieuw bos of bij de aankoop of overdracht van een bestaand bos is deze optie realistischer. Bij de aankoop van een waardeel krijgt een geërfde in dat geval een oppervlakteaandeel van het aan te leggen of reeds aangelegde bos in eigendom. Dit vraagt natuurlijk om een ander type investering dan wanneer per waardeel alleen een bijdrage voor het beheer wordt gevraagd.

Natuurlijk is er ook nog een tussenvorm mogelijk, waarbij een gedeelte van het bos in eigendom is bij de terreinbeheerder en een deel in bezit is van de geërfden. Deze tussenvorm wordt omschreven als een half-vrije marke.

Ter voorkoming van conflicten over welk deel van het bos precies in eigendom is, is het verstandig ervoor te kiezen de waarden niet te koppelen aan specifieke delen van het bos (geografische eenheid). De

conflicten zouden bijvoorbeeld kunnen ontstaan indien er verschillen in het bodemprofiel aanwezig zijn, waardoor het bos op de ene plek beter groeit dan op de andere. De productie (hout, CO₂, etc.) kan als gevolg daarvan verschillend zijn binnen het bos en leiden tot verschillen over de verdeling van de vastgelegde CO₂ over de geërfden.

Daarnaast kan het leiden tot te grote betrokkenheid bij dit specifieke bosdeel of grensconflicten.

3.2.3

Organisatievorm

De wensen van de huidige grondeigenaar of terreinbeheerder en de geërfden zijn bepalend voor de organisatievorm die wordt gekozen voor een nieuw malegenootschap. Het oprichten van een stichting of vereniging lijkt de meest voor de hand liggende juridische organisatievorm voor de nieuwe malegenootschappen. Natuurlijk is het ook mogelijk het malegenootschap zonder een formele juridische organisatievorm te geven. In het geval van een stichting of vereniging wordt de organisatie sterker geformaliseerd en wordt de vrijblijvendheid minder.

3.2.4

Bestuur van gedeputeerden

De leden van een malegenootschap worden 'geërfden' genoemd. De vereniging staat onder leiding van een bestuur, bestaande uit zogenoemde gedeputeerden. De gedeputeerden worden door de geërfden uit hun midden gekozen. Het bestuur staat onder voorzitterschap van één of meerdere holrichters. De holrichter zit de holtspake voor, die één of twee keer per jaar wordt gehouden. Indien de geërfden ook eigenaar zijn van het bos, worden de holrichters vanuit hun midden gekozen. Indien dit niet het geval is, kan de grondeigenaar of beheerder de functie van holrichter innemen, al dan niet aangevuld met een tweede holrichter uit het midden van de geërfden. Het bosbeheer binnen het malebos wordt bij voorkeur uitgevoerd door een professionele beheerder. Deze kan verschillende posities binnen het malegenootschap hebben. De beheerder kan een van de holrichters zijn, kan tot de gedeputeerden behoren of kan als externe adviseur optreden die beheersvraagstukken voorlegt aan de gedeputeerden en de geërfden. Andere leden van het dagelijks bestuur zijn de boschschrijver, de secretaris, en de beheerder van de boschkist, de penningmeester. Holrichters, boschschrijver en de beheerder van de boschkist worden voor bepaalde tijd aangesteld.

3.2.5

Holtspake

De holtspake is een cruciaal onderdeel van een malegenootschap. Tijdens de holtspake kunnen de volgende zaken aan de orde komen:

- Verdeling van de gebruiksrechten en de intensiteit ervan;
- Besteding van het geld en verantwoording van de kosten en baten;

- Het kiezen van nieuwe holtrichters en gecommiteerden;
- Het vaststellen welke beheersingrepen genomen zullen worden in de komende periode;
- Het besluiten over toetreding van een nieuwe geërfde.

Besluiten worden tijdens de holtsprake bij meerderheid van stemmen genomen. Hiervoor dient een keuze gemaakt te worden uit twee mogelijkheden. Elke aanwezige geërfde heeft één stem of de stemmen zijn gekoppeld aan het aantal waardelen dat de geërfde in bezit heeft. Indien een geërfde dus meerdere waardelen in bezit heeft, telt zijn stem zwaarder mee. Indien gekozen wordt voor de tweede mogelijkheid, dan is het verstandig om het maximale aantal waardelen te beperken dat in het bezit mag zijn bij één geërfde of een groep geërfden die onderling (familie)banden hebben. Op die manier wordt voorkomen dat alsnog een grondheerlijke marke ontstaat, waarin één persoon of een groep personen het voor het zeggen heeft.

3.2.6 Maleboek

Alle rechten, plichten en besluiten worden vastgelegd in het maleboek. In moderne termen hebben we het dan over de statuten en/of het huishoudelijk reglement. In Bijlage 2 en 3 zijn als voorbeelden respectievelijk de maleboeken van het Speulderbosch (1846) en het Vijlener Bosch (1600) opgenomen.

3.2.7 Toetreding van geërfden

Een geërfde kan zich inkopen in het nieuwe malegenootschap door één of meerdere waardelen in het bos te kopen. De grootte van een waardeel verschilt net als het aantal waardelen per situatie. Daarnaast moet worden bepaald of er ongelimiteerd geërfden toe kunnen treden en/of er vrij en ongelimiteerd in waardelen gehandeld kan en mag worden. Zijn de waardelen bijvoorbeeld overerfbaar/overdraagbaar of moeten deze worden verkocht? Elk waardeel kan staan voor één stemrecht tijdens de holtsprake, maar bijvoorbeeld ook voor één gebruiksrecht (zie Paragraaf 3.2.5). Het is niet verstandig om een specifiek gedeelte van het bos aan een waardeel te koppelen omdat dit kan leiden tot conflicten tussen de geërfden (zie Paragraaf 3.2.2).

Het is denkbaar dat bedrijven en organisaties interesse hebben om zich in te kopen in een malegenootschap. Zij zullen dit doen vanuit morele of commerciële overwegingen. Elk malegenootschap zal moeten bepalen hoe ver het hierin wil gaan. Bedrijven en organisaties hebben waarschijnlijk een andere betrokkenheid bij het bos dan omwonenden of particuliere geërfden. Dit heeft tot gevolg dat zij wellicht op een andere wijze tegen het beheer aankijken en andere zaken belangrijk vinden. Door te kiezen voor een mix tussen bedrijven en omwonenden/particulieren kunnen er binnen het malegenootschap belangenconflicten ontstaan, en dat komt de continuïteit niet ten

3.3

Rechten van de geërfden

De rechten van geërfden kunnen uit een aantal zaken bestaan. Hieronder worden de belangrijkste mogelijkheden beschreven.

3.3.1

Eigendomsrechten

Indien gekozen wordt voor een vrij of halfvrij malegenootschap, dan is het gehele bos of een deel ervan in eigendom bij de geërfden (Paragraaf 3.2.2). Het in eigendom hebben van het bos hoeft niet te betekenen dat de hieronder beschreven rechten van de geërfden erg verschillen van die in een onvrij malegenootschap. Het ligt echter voor de hand dat de geërfden in een vrij of halfvrij malegenootschap meer invloed hebben op het dagelijkse en langetermijnbeheer van het bos dan de geërfden in een onvrij malegenootschap.

3.3.2

Gebruiksrechten

Er kunnen allerlei gebruiksrechten worden afgesproken. Elke geërfde zou een gebruiksrecht kunnen krijgen voor elk waardeel dat hij/zij koopt. Hieronder een aantal voor de hand liggende rechten.

- **Kap- of sprokkelrechten**
Het eerste waaraan gedacht kan worden, is dat een deel van de houtoogst (brandhout of takhout) toekomt aan de geërfden op basis van het aantal waardelen dat hij in bezit heeft.
- **Recreatie**
Een andere belangrijke door het bos geleverde dienst is de mogelijkheid tot recreëren. Ook hieruit kan de geërfde voordeel halen. Bijvoorbeeld door gratis kamperen, gebruik mogen maken van het bos als locatie voor een picknick, barbecue of feest, gratis parkeren, gratis gebruik van routes waarvoor anders betaald zou moeten worden, gebruik van opstallen, et cetera.
- **CO₂**
Door het bos wordt tijdens de groei CO₂ vastgelegd. Een gebruiksrecht zou het verhandelen van deze CO₂ kunnen zijn.
- **Niet-houtige bosproducten**
In het bos komt ook een groot aantal niet-houtige bosproducten vrij. Hierbij kan gedacht worden aan bosbessen, bramen, paddenstoelen, wild en kerstgroen. De geërfden zouden het recht kunnen krijgen op het gebruik van deze producten.

De volgende rechten liggen wat minder voor de hand, maar zouden ook aan de waardelen gekoppeld kunnen worden. Ze worden hier vermeld om ook een andere denkrichting aan te geven:

- Korting op de OZB;
- Korting op de waterzuiveringslasten;
- Korting op lidmaatschap van sportclubs die gebruik maken van het bos;
- Korting op het gebruik van stadsverwarming, waarvoor hout uit het bos als brandstof dient.

3.3.3 Stemrecht

Elke geërfde zou een stemrecht kunnen krijgen voor elk waardeel dat hij/zij koopt of elke geërfde heeft één stem ongeacht het aantal waardeel dat hij in bezit heeft. Met behulp van dit stemrecht kan invloed worden uitgeoefend op de algemene interne organisatie van het malegenootschap. Dit stemrecht zou daarnaast bijvoorbeeld gekoppeld kunnen worden aan (mede)zeggenschap over beheer of (mede)zeggenschap over de bestemming van de financiële bijdragen.

(Mede)zeggenschap over beheer

De zeggenschap van de geërfden kan sterk variëren van geen enkele invloed op het beheer tot volledige zeggenschap. Het ligt voor de hand dat die laatste optie vooral relevant is als ook het eigendom in handen is van de geërfden. Vanuit de gedachte van het malegenootschap is het logisch om geërfden enige zeggenschap te geven. Mogelijke opties zijn bijvoorbeeld het kiezen uit bepaalde opties voor de besteding van het geld aan beheermaatregelen of het geven van inspraak in de langetermijndoelen van het betreffende bos.

(Mede)zeggenschap over bestemming financiële bijdragen

De geërfden geven een eenmalige of jaarlijkse financiële bijdrage ten behoeve van het bosbeheer. Dit geld kan gebruikt worden voor reguliere beheermaatregelen, maar kan bijvoorbeeld ook gebruikt worden voor werkzaamheden die daar buiten vallen maar die wel de kwaliteit van het bosgebied vergroten. De geërfden zouden zeggenschap kunnen krijgen over de bestemming van de gelden. Dit kan geheel op eigen initiatief zijn of op advies van de professionele beheerder, waarbij ze bijvoorbeeld kunnen kiezen uit meerdere opties.

Gadgets

Er kunnen gadgets worden ontwikkeld voor de geërfden. Zo is geopperd om T-shirts te laten maken met de tekst 'Ik ben geërfde van het X bos!'. Daarnaast zouden producten van het eigen hout kunnen worden ontwikkeld.

3.4 Plichten van de geërfden

De mogelijke rechten van de geërfden zijn in de voorgaande paragrafen opgesomd, maar er behoren ook plichten bij het zijn van geërfde. Deze plichten worden in de paragrafen 3.4.1 t/m 3.4.4 nader omschreven.

3.4.1

Financiële bijdrage

Het belangrijkste doel van een malegenootschap is het bieden van een alternatieve inkomstenbron voor het bosbeheer in Nederland. In dat opzicht verschilt een malegenootschap van reeds bestaande participatiegroepen. Van de geërfden wordt een financiële bijdrage gevraagd, die tot stand komt door de uitgifte van waardelen (zie Kader 1). Naast het eenmalige bedrag dat bij uitgifte van de waardelen wordt betaald (inschrijfgeld), zou gedacht kunnen worden aan een jaarlijkse bijdrage. Met behulp van de jaarlijkse bijdrage worden de organisatiekosten van een malegenootschap vergoed. Daarnaast dient voldoende geld over te blijven om daadwerkelijk een extra financiële bijdrage aan het bosbeheer te leveren. De organisatorische kosten dienen dus te worden beperkt.

Kader 1: Kostenberekening casestudy Almere

In de casestudy Almere is een eenvoudige kostprijsberekening uitgevoerd voor een malegenootschap voor een nieuw aan te leggen bos, om een beeld te krijgen van de financiële situatie. Uitgangspunt was dat de kosten die door een malegenootschap zouden moeten worden bijeengebracht, het restant van alle grond- en aanlegkosten minus subsidies en andere opbrengsten moeten dekken. Er is van uitgegaan dat het beheer daarna gedekt zou worden uit beheersubsidies. De grondkosten bij de aanleg van een nieuw bos bestaan uit de landbouwkundige waarde van de grond (aankoopprijs) minus de waarde van de bosgrond. De waarde van bosgrond is grofweg 5.000 euro. De landbouwkundige waarde van grond is sterk afhankelijk van de locatie en de kwaliteit van de grond en de periode. In 2009 bedroeg de gemiddelde landelijke grondprijs € 47.051 per hectare, terwijl dit in 2005 € 31.789 per hectare bedroeg – een stijging van de prijs met 49% in vijf jaar (DLG, 2010). De grondprijzen variëren sterk per regio. In 2009 werd in het Gooi en Weidegebied van Noord-Holland de hoogste prijs voor landbouwgrond betaald: meer dan € 75.000 per hectare. Ook Westelijk Holland en de Overige IJsselmeerpolders behoren tot de koplopers, met grondprijzen boven de € 70.000. Het Rivierengebied in Gelderland, Salland/Twente en de provincie Brabant zijn voorbeelden van gebieden in de middenmoot, met grondprijzen tussen € 45.000 en € 65.000 per hectare. In het noordelijke deel van Nederland (Groningen, Friesland, Drenthe en de noordelijke delen van Overijssel en Noord-Holland) en in Zeeland zijn de gemiddelde grondprijzen relatief laag (€ 30.000 tot € 45.000 per hectare). Een groot deel van Midden- en Zuid-Nederland heeft grondprijzen van € 50.000 tot € 80.000 per hectare. Er is sprake van meerdere typen grondgebruik; grondgebonden én intensieve land- en tuinbouw, recreatie, toerisme en water en natuur. In de Overige IJsselmeerpolders, Gooi en Weidegebied Noord-Holland en Westelijk Holland is sprake van gemiddelde grondprijzen van boven de € 70.000 per hectare. In Almere bedroeg de gemiddelde grondprijs bijna € 73.000 per hectare. De grondwaardedaling bij bebossing bedraagt daar dus zo'n € 68.000 per hectare. De aanlegkosten van een nieuw bos variëren sterk, afhankelijk van de inrichting van het gebied. Als we uitgaan van € 8.000 per hectare, dan bedragen de totale grond- en inrichtingskosten

€ 76.000 per hectare. Het is niet bekend wat een haalbare bijdrage is per geërfde, maar als we uitgaan van € 1.000, dan zijn er maar liefst 76 mensen nodig die zo'n bedrag willen betalen om geërfde te worden. Maar er zijn ook mogelijkheden voor subsidies. Bosaanlegsubsidies uit de Provinciale Subsidieregeling Natuurbeheer (PSN) zijn alleen te verkrijgen als het betreffende bos binnen de Ecologische Hoofdstructuur ligt en als zodanig is begrensd in het gebiedsplan. In het gebiedsplan hebben provincies aangegeven op welke plaats zij bepaalde natuur-, bos- en landschapsdoelen willen realiseren. De betreffende bossen in Almere liggen niet in de Ecologische Hoofdstructuur. Wel kan daar gebruik worden gemaakt van het Bosklimaatfonds van het Nationaal Groenfonds, mits het project voldoende CO₂ vastlegt. In het Bosklimaatfonds wordt de toekomstige CO₂-vastlegging van het nieuwe bos aangekocht voor een bedrag van € 4.000 per hectare. Dit verlaagt het tekort in de casestudy Almere naar € 72.000, maar dan nog zijn er 72 geërfdes nodig bij een bijdrage van € 1.000 per persoon. Om het aantal gegadigden te vergroten, zou er ook voor gekozen kunnen worden om de bijdrage per geërfde te variëren. Bijvoorbeeld tussen € 250 met weinig rechten en € 5.000 met veel rechten. Dit zal echter veel meer administratie met zich meebrengen en er zal moeten worden afgewogen of deze extra administratieve lasten opwegen tegen de extra inkomsten.

Stel dat het betreffende bos wel in aanmerking zou komen voor subsidie vanuit de Provinciale Subsidieregeling Natuurbeheer (PSN). De bijdrage in de inrichtingskosten bedraagt 80% van de werkelijke inrichtingskosten, met een maximum van € 7.424 per hectare. De functieveranderingssubsidie compenseert de grondwaardedaling voor ongeveer 80% van de landbouwkundige waarde. De landbouwkundige waarde wordt bepaald door een taxatie. Stel dat de taxatie uit zou komen op € 73.000 per hectare voor landbouwgrond en € 5.000 voor bosgrond, dan zou de functieveranderingssubsidie dus € 54.400 bedragen. De inrichtingssubsidie zou € 7.424 bedragen, waardoor een tekort zou ontstaan van € 19.176 per hectare. Een aantal van 19 geërfdes met een bijdrage van € 1.000 per persoon zou volstaan om het project financieel rond te krijgen.

3.4.2 Vrijwilligerswerk

Als mensen geïnteresseerd zijn om zich in te kopen in een malegenootschap, zullen ze een bepaalde binding hebben met het betreffende gebied. Als commerciële partijen geïnteresseerd zijn, zullen ze dit vooral doen vanuit morele of commerciële overwegingen. Het inzetten van geërfdes voor vrijwilligerswerk ligt dan voor de hand, alhoewel het natuurlijk de vraag is of dit als een plicht moet worden omschreven. In plaats van vrijwilligerswerk kan ook gedacht worden aan een vrijwillige bijdrage in het uit te voeren beheer, zodat de werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd. Deze bijdrage komt dan bovenop de standaard financiële bijdrage die door een geërfde wordt geleverd.

3.4.3

Deelname aan de holtspakes

Deelname van de geërfden aan de holtspakes is essentieel om de betrokkenheid en eensgezindheid binnen het malegenootschap te waarborgen. Daarom is deelname aan de holtspake van alle geërfden verplicht. In het maleboek dient dit te worden vastgelegd, maar uit praktische overwegingen kunnen er voorwaarden in worden opgenomen onder welke omstandigheden een vervanger mag worden gestuurd of afwezigheid geoorloofd is. De holtspake kan worden afgesloten met een bosdiner. Dit bosdiner was in het verleden een feest dat wel drie dagen kon duren en waar het hele jaar naartoe werd geleefd. In de 18^{de} eeuw werd 1/6 van de totale begroting van het malegenootschap besteed aan dit bosdiner.

3.4.4

Functies binnen het bestuur

De geërfden kiezen uit hun midden voor bepaalde tijd een bestuur van het malegenootschap bestaande uit één of meerdere holtrichters, een boschschrijver en de gedeputeerden. Voor deze functies kunnen de geërfden zich verkiesbaar stellen. Indien zij worden gekozen, zijn zij verplicht om de functie voor de vastgestelde termijn te bekleden.

4.

Bouwstenen voor nieuwe malegenootschappen

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van belangrijke vragen die beantwoord moeten worden bij het opzetten van een malegenootschap. Bij elke vraag wordt een aantal voor de hand liggende opties gegeven. De antwoorden op de vragen en de verschillende opties vormen de bouwstenen waarmee het malegenootschap wordt vormgegeven.

- Wie is eigenaar van de grond?
 - Geërfden
 - Boseigenaar
 - Beide
- Welke juridische organisatievorm wordt gebruikt?
 - Geen
 - Stichting
 - Vereniging
- Komt er een bestuur van gedeputeerden?
 - Ja:
 - Aantal holrichters?
 - Boschschrijver?
 - Beheerder boschkist?
 - Aantal gedeputeerden?
 - Nee
- Welke rol vervult de eigenaar/beheerder in het bestuur?
 - Holrichter
 - Gecommitteerde
 - Adviseur
- Wordt er een holsprake georganiseerd?
 - Ja, 1 keer per jaar
 - 2 keer per jaar
 - Nee

- Welke onderwerpen komen aan de orde en welke activiteiten vinden plaats op de holtsprake?
 - Besteding financiële bijdragen
 - Verdeling gebruiksrechten
 - Houtdeling
 - Overtredingen
 - Toetreding nieuwe geërfdn
 - Verkiezing nieuwe gedeputeerden en andere bestuursfuncties
 - Gebruik door derden
 - Belemmerende wet- en regelgeving
 - Projecten en subsidies
 - Relaties/overleg met derden
 - Excursie
- Hoeveel waardelen worden uitgegeven tegen welke vergoeding (meerwaarde voor het beheer gewenst)?
- Op welke wijze worden de waardelen uitgegeven?
- Wie mogen waardelen kopen en hoeveel?⁶
 - Particulieren:
 1. Alleen omwonenden (wijk, stad of dorp)
 2. Alleen mensen uit de gemeente
 3. Alleen mensen uit de regio
 4. Iedereen in Nederland of zelfs daarbuiten
 - Bedrijven:
 1. Gevestigd in de aangrenzende wijk
 2. Gevestigd in de aangrenzende stad/het aangrenzende dorp
 3. Gevestigd in de gemeente
 4. Gevestigd in de regio/provincie
 5. Landelijke bedrijven of zelfs internationaal
 - Niet-commerciële organisaties: Idem als bedrijven
- Zijn waardelen overdraagbaar of verhandelbaar?
 - Ja, op welke manier?
 - Nee
- Krijgen geërfdn gebruiksrechten per waardeel dat in bezit is? Zo ja, welke? Wordt dit gekoppeld aan een waardeel?
 - Ja (al dan niet gekoppeld aan de waardelen):
 - Kap- en sprokkelrecht
 - Recreatie
 - CO₂
 - Niet-houtige bosproducten
 - Korting op waterzuiveringslasten
 - Etc.
 - Nee
- In hoeverre krijgen geërfdn stemrecht? Waarvoor krijgen ze dat dan? Wordt dit gekoppeld aan een waardeel of één stem per geërfde?
 - Kiezen holtrichters, bosschrijver, bewaarder Boschkist en overige gedeputeerden
 - Toelating geërfdn
 - Besteding financiële bijdrage
 - (Mede)zeggenschap over beheer
- Krijgen geërfdn (mede)zeggenschap over beheer? Wordt dit gekoppeld aan een waardeel?
 - Ja (al dan niet gekoppeld aan waardeel):
 - Invloed op langetermijndoelen
 - Invloed op alle individuele beheermaatregelen

⁶ Dit kan zowel vrijwillig als verplicht, bijvoorbeeld in de vorm van een vereniging van eigenaren.

- Invloed op een beperkt aantal individuele beheermaatregelen
 - o Nee
- Krijgen geërfden (mede)zeggenschap over de besteding van de financiële bijdrage? Wordt dit gekoppeld aan een waardeel?
 - o Ja (al dan niet gekoppeld aan waardeel):
 - Vrije keuze
 - Kiezen uit opties die holtrichter voorlegt
 - o Nee
- Mag er gespeculeerd worden met de bijdrage van de geërfden?
 - o Ja
 - o Nee
- Maakt vrijwilligerswerk⁷ onderdeel uit van het malegenootschap?
 - o Ja, op welke wijze?
 - Per jaar één keer verplicht meewerken
 - Vrijwillige deelname aan activiteiten
 - o Nee
- Wat wordt er in het Maleboek naast de statuten en/of het reglement opgenomen?
 - o Vaststelling financiële bijdrage
 - o Besteding financiële bijdrage
 - o Wie mag zich inkopen en hoeveel geërfden kunnen toetreden?
 - o Omgang met overtredingen
 - o Overdragen van het recht van geërfde (handel in waardelen)?
 - o Vrijwilligerswerk
 - o Etc.
- Worden er gadgets ontwikkeld voor de geërfden?
 - o Ja
 - o Nee
- Hoe wordt het malegenootschap gepromoot?
 - o Projectontwikkelaar
 - o Buurthuis
 - o Scholen
 - o Gemeente
 - o Recreatieclubs (gebruikers)
 - o Notaris (bijv. bij afsluiten koopcontract)
 - o Woningbouwvereniging
 - o Prospectus
 - o Free publicity (media)
 - o Website
 - o Folderen
 - o Etc.

⁷ Zelf uit te voeren of af te kopen met een extra financiële bijdrage.

5.

Workshop

gebruikersgroep

Om het ontwikkelde concept 'Nieuwe Malebossen' te toetsen aan de praktijk en te beoordelen welke onderdelen door gebruikers van bossen als aantrekkelijk worden beschouwd, is het concept voorgelegd aan de Staatsbosbeheergebruikersgroep van het Bieslandsebos en De Balij. In dit hoofdstuk worden de resultaten van deze workshop, die op de avond van 21 juni 2011 heeft plaatsgevonden, gepresenteerd. De deelnemers aan de bijeenkomst staan vermeld in Bijlage 4.

5.1

Inleiding

Alvorens het concept nieuwe malebossen te bediscussiëren met de aanwezigen, is eerst het doel van de bijeenkomst en de geschiedenis van de merken en malegenootschappen gepresenteerd. Er is duidelijk gemaakt dat de bijeenkomst een vrijblijvend karakter had en dat de aanwezigen dus niet bang hoefden te zijn dat het 'Nieuwe Malebossen'-concept op basis van hun uitspraken zou worden toegepast op het Bieslandsebos en De Balij. Vervolgens is het concept 'Nieuwe Malebossen' en de reden voor het ontwikkelen van dit concept aan de gebruikersgroep voorgelegd. Op basis van deze toelichting is aan de hand van vooraf opgestelde vragen gediscussieerd over de invulling van het concept. Het is belangrijk om de uitgangssituatie in het achterhoofd te houden bij de interpretatie van de resultaten uit deze workshop. Indien een malegenootschap voor het Bieslandsebos en De Balij zou worden opgericht, dan kan gebouwd worden op een bos met veel recreatieve infrastructuur en ook een bestaande actieve gebruikersgroep. Dat is een groot verschil met een situatie waarin gestart wordt in een bos zonder of met weinig recreatieve voorzieningen en zonder actieve gebruikersgroep.

5.2

Wat zou een malegenootschap voor u interessant maken?

Tijdens het beantwoorden van deze vraag kwam het verschil tussen de werking van de historische en nieuwe malegenootschappen aan de orde. De basis voor de historische malegenootschappen lag in het feit dat de geërfden een gezamenlijk belang hadden bij een duurzaam beheer van de bossen. Dit gezamenlijke belang kwam voort uit een individueel belang ten aanzien van het vruchtgebruik. Men had dit vruchtgebruik nodig voor het eigen levensonderhoud of financiële inkomsten. Voor de nieuwe malegenootschappen is het vertrekpunt anders. Het individuele belang van de geërfden komt, wanneer wordt uitgegaan van een bestaand bos, nu niet meer voort uit het feit dat men voor het levensonderhoud afhankelijk is van het vruchtgebruik of financiële inkomsten. Het individuele belang ligt veel meer op het vlak van ruimte om te recreëren, om nestkasten te kunnen ophangen of om met paarden vanuit een manege van het bos gebruik te kunnen maken. Het gemeenschappelijke belang is echter wel vergelijkbaar. De geërfden zijn namelijk gebaat bij duurzaam beheer van het bos, zodat hun individuele belang gehandhaafd blijft.

Een aantal aanwezigen geeft aan dat voorrechten die als geërfde worden ontvangen, deelname voor hen interessant zouden maken. Deze voorrechten zouden zo concreet mogelijk moeten zijn. De voorbeelden die hiervoor werden genoemd, waren zeer uiteenlopend: gebruiken van een deel van het bos voor loslopende honden, buiten de paden lopen, verkrijgen van een deel van de houtoogst, nestkasten ophangen, maar ook helemaal niets. Er werd benadrukt dat het nut voor de geërfde duidelijk moet zijn. Het gevoel overheerste dat als je 'investeert', je daarvoor ook zeggenschap terug wilt krijgen.

Het openbare karakter van het bos moet ook bij het oprichten van een malegenootschap te allen tijde gewaarborgd blijven. Daarom dienen de voorrechten ook gelimiteerd en beheersbaar te worden gehouden. De aanwezigen waren ook duidelijk over de noodzaak dat het eigendom en de (eind)verantwoordelijkheid voor het beheer van het bos bij de eigenaar/beheerder zouden moeten blijven liggen. Ze vinden het prima om voorrechten en zeggenschap aan de geërfden toe te kennen, maar voor het verzekeren van voortbestaan op lange termijn moet het bos wel in (publieke) deskundige handen blijven.

Ook wordt aangegeven dat het belangrijk is om het bos voor zo veel mogelijk mensen interessant te houden, omdat op die manier de betrokkenheid over een lange periode kan worden gewaarborgd. Dit betekent dat het conserveren van de huidige situatie niet als uitgangspunt moet worden gekozen, maar dat in plaats daarvan veranderingen tot de mogelijkheden moeten behoren.

Een andere manier om de betrokkenheid te behouden die ook nog

werd genoemd, is optimaal gebruikmaken van de kwaliteiten van de verschillende geërfdn. Het risico bestaat namelijk dat de betrokkenheid van de geërfdn na een aantal jaren, als gevolg van het feit dat het nieuwe eraf is, verwatert. Door de geërfdn bepaalde rollen te geven, bijvoorbeeld in de organisatie van het vrijwilligerswerk, van activiteiten of in de werving van nieuwe geërfdn, blijft de betrokkenheid beter gewaarborgd. Daardoor zullen de holtsprakes ook beter worden bezocht.

5.3

Wie mogen of kunnen er geërfd worden?

De verrassende conclusie van de workshop was dat volgens de aanwezigen iedereen geërfd zou moeten kunnen worden. Uitgangspunt moet echter wel zijn dat de geërfd betrokkenheid bij het bos aantoont dat het voortbestaan van het bos voorop moet staan en dat de geërfd zijn bijdrage moet leveren. De geërfdn kunnen zowel particulieren als bedrijven zijn. Met betrekking tot bedrijven werd bijvoorbeeld verwezen naar de manege die is gevestigd naast het Bieslandse bos en De Balij. Deze manege wilde graag gebruik maken van het bos als uitloopgebied en heeft daarom gevraagd of er ruitervelden in het bos konden worden aangelegd. Indien een dergelijk manege geërfd zou zijn van het malegenootschap, dan zou dit via het malegenootschap geregeld kunnen worden.

Daarnaast werd ook een aantal keren geopperd dat de gemeente of gemeenten waarbinnen het bos is gesitueerd, een rol binnen het malegenootschap zouden moeten krijgen. Op die manier kan er volgens de aanwezigen voor worden gezorgd dat bijvoorbeeld ook sociale minima worden vertegenwoordigd zonder dat ze daarvoor zelf een bijdrage hoeven te leveren. Deze opvatting werd echter niet door alle aanwezigen gedeeld.

5.4

Wat zijn de voordelen van het malegenootschap?

Een duidelijk antwoord op deze vraag heeft de bijeenkomst niet opgeleverd. Dit heeft er waarschijnlijk mee te maken dat het voor de meeste deelnemers lastig was in te schatten wat de precieze invulling zou zijn die het uiteindelijke concept zou krijgen. Daarnaast vonden de aanwezigen de huidige situatie in het Bieslandse bos en De Balij dusdanig positief dat ze op dit moment de voordelen van een malegenootschap voor dit bos niet zo snel zagen. Wel werd geconstateerd dat een dergelijke constructie grote voordelen heeft voor het betreffende bos en de eigenaar/beheerder, omdat de betrokkenheid van een deel van de gebruikers en omwonenden wordt vergroot. Daarmee ontstaat

er van nature een grotere betrokkenheid (gevoel van eigendom) en zal het toezicht (onderlinge controle) binnen het bos worden vergroot.

5.5 Maleboek (Statuten)

De workshop heeft duidelijk gemaakt dat bij het opstellen van het eerste maleboek (statuten) zeer goed nagedacht moet worden over de invulling van het malegenootschap. De aanwezigen schatten in dat het beste klein begonnen kan worden en dat dit later kan worden uitgebouwd. Met ‘klein’ wordt hier bedoeld op de als geërfde te verkrijgen voorrechten, en niet op het aantal geërfd. Bij het opstellen van het maleboek dienen het belang en de doelstellingen van de eigenaar, indien de geërfd tenminste niet zelf de eigenaar zijn, van het bos als startpunt te worden genomen. Ook moet worden opgenomen dat bij toetreding van geërfd, de betrokkenheid van de geërfde bij het bos door de geërfde zeer duidelijk moet worden gemaakt.

Tijdens de opstartfase dient er rekening gehouden te worden met de wens dat het malegenootschap interessant moet blijven voor alle mogelijke geïnteresseerden. Niet alle mogelijke geïnteresseerden zullen namelijk vanaf het begin bij dit proces betrokken zijn. Daardoor bestaat het risico dat de statuten op een dusdanige wijze worden opgesteld dat daardoor bepaalde groepen geïnteresseerden buiten worden gesloten. Tenzij dit natuurlijk een bewuste keuze is.

In de statuten dient ook duidelijk te worden opgenomen dat speculatie met het ingebrachte geld van de geërfd niet wordt toegestaan, zodat wordt voorkomen dat er geld verloren gaat dat eigenlijk voor het bos bedoeld is.

Daarnaast werd geopperd dat een bestaand ‘Vrienden van...’-concept gebruikt kan worden als basis om een malegenootschap op te starten. Als voorbeeld werden de Vrienden van Biesland genoemd (www.vriendenvanbiesland.nl). Deze vrienden betalen jaarlijks € 10 à 15 en krijgen daarvoor adviesrecht, kunnen deelnemen aan activiteiten en aan een vrijwilligersfeest/dag. Doel is de Bieslandse Polder als karakteristiek Zuid-Hollands poldergebied in stand te houden en zoveel mogelijk in de traditionele, landschappelijke staat terug te brengen. Het ‘Vrienden van...’ is echter een wezenlijk ander model dan het malebossen-concept. Bij ‘Vrienden van...’ wordt via de bijdrage support gegeven, in het malebos-concept worden geërfd, al dan niet symbolisch, ‘mede-eigenaar’ van het bos.

5.6

Wat zou u ervoor over hebben om geërfde te kunnen worden?

De aanwezigen waren het erover eens dat de belangrijkste meerwaarde van het worden van geërfde erin zit dat je als het ware een gevoel van eigendom koopt.

De deelnemers waren het erover eens dat de hoogte van de financiële bijdrage een duidelijke meerwaarde voor de financiering van het beheer moest opleveren en dus de kosten van de organisatie van het malegenootschap moest overstijgen. Door te kiezen voor een lage bijdrage (bijv. € 15 of 20) zullen naar verwachting meer geërfden worden geworven, maar is daarvoor ook een grote noodzaak om toch voldoende middelen binnen te krijgen. Daarom werd door de aanwezigen de verwachting uitgesproken dat een hogere bijdrage noodzakelijk is (bijv. € 100 per geërfde per jaar). Er werd verwacht dat ook met deze bijdrage voldoende geërfden verkregen konden worden, mits het aantrekkelijk genoeg is om deel te nemen.

Om het voor de geërfden nog interessanter te maken om zich in te zetten voor het bos, wordt geopperd te werken met ledencertificaten die meer 'waard' worden indien bepaalde doelstellingen worden bereikt. Op die manier wordt de inzet van de geërfden als het ware beloond. Voorbeelden van deze doelstellingen zijn:

1. Het vergroten van de biodiversiteit, bijvoorbeeld door het bos aantrekkelijker te maken voor bepaalde soortgroepen;
2. Het vergroten van de houtopbrengst, bijvoorbeeld door opsnoeien;
3. Een toename van het aantal gebruikers van het bos, bijvoorbeeld door de aanleg van voorzieningen.

Er is niet uitgewerkt op welke manier deze waardevermeerdering tot uiting wordt gebracht. Dit hoefde trouwens niet in geld te worden uitgedrukt. Tijdens de bijeenkomst is dit niet ter sprake gekomen, maar wellicht zou er gewerkt kunnen worden met verschillende gradaties van lidmaatschap (bijv. brons, zilver, goud en platina), die elk een bepaalde waarde vertegenwoordigen. Een geërfde kan ervoor kiezen veel te betalen en daarmee meteen het platina certificaat te verkrijgen, maar er kan ook voor worden gekozen om met een bronzen certificaat geërfde te worden en dit certificaat door het leveren van vrijwilligerswerk (gericht op de doelstelling) om te zetten in een zilveren of gouden certificaat.

5.7

Conclusie

De workshop heeft duidelijk gemaakt dat deze zeer actieve gebruikersgroep van Staatsbosbeheer mogelijkheden ziet voor het toepassen van het concept 'Nieuwe Malebossen' in Nederland. De deelnemers aan de workshop doen het voorstel het eerste malegenootschap te beginnen als een vrijblijvende pilot en dit langzaam uit te bouwen. Een

‘Vrienden van...’-concept zou hiervoor geschikt kunnen zijn, maar dient dan wel zeer sterk te worden omgebouwd. Dit lijkt een goed aanknopingspunt om het concept ‘Nieuwe Malebossen’ in een praktijkcase te gaan toepassen.

De deelnemers aan de workshop hebben een aantal zaken genoemd waaraan naar hun idee aandacht besteed moet worden om het concept tot een succes te maken. Dit zijn de volgende aandachtspunten:

1. De meerwaarde om geërfde te worden, dient zeer duidelijk te zijn. Deze meerwaarde dient zowel op gemeenschappelijk als individueel niveau tot uitdrukking te worden gebracht;
2. Het openbare karakter van het bos dient gewaarborgd te zijn;
3. Zorg voor voldoende vernieuwing om het aantrekkelijk te houden;
4. Iedereen kan/mag geërfde worden, mits ze het belang van het bos niet schaden;
5. Begin klein en bouw het langzaam op;
6. Neem minimumeisen voor het beheer op in het maleboek en gebruik de eisen van de eigenaar/beheerder als vertrekpunt.

6.

Aanbevelingen voor vervolgstappen

In dit rapport is, op basis van de historische werking en organisatie van malebossen in Nederland, het concept ‘Nieuwe Malebossen’ ontwikkeld en beschreven. De kracht van het concept zit in de combinatie van het gevoel van eigendom of daadwerkelijk eigendom en medezeggenschap dat wordt verkregen door geërfde te worden, en het creëren van een koppeling tussen persoonlijk belang of vruchtgebruik en het gemeenschappelijke belang (instandhouding gebied). Naast een financiële bijdrage zullen de geërfden waarschijnlijk ook een fysieke bijdrage aan het bos willen leveren. Bijvoorbeeld door vrijwilligerswerk te doen of als ambassadeur van ‘hun eigen bezit’ op te treden. Er wordt dus naast geld ook menskracht gegenereerd.

Bij de ontwikkeling van het concept dient goed rekening gehouden te worden met het feit dat veel weerstand kan ontstaan indien (de basisvoorzieningen in) bossen die als openbaar worden opgevat als gevolg van het invoeren van het malebossen-concept niet meer openbaar toegankelijk zijn.

Waar ook rekening mee moet worden gehouden, is het feit dat de financiële bijdrage van de geërfden niet voldoende zal zijn om het volledige beheer te dekken. Dit laatste is dan ook zeker niet het doel van een op te starten malegenootschap. Een nieuw malegenootschap zal dan ook geen één-op-één-vertaling van het historische malegenootschap kunnen zijn, waarin het gebruik van de gronden strikt gereguleerd was en alleen de geërfden toekwam. Desondanks is het wel interessant om deze laatste optie uit te werken voor een nog te bouwen nieuwe woonwijk. De bossen of parken in deze nieuwe wijk zouden als gemeenschappelijk bezit kunnen worden opgevat en de eigenaren van de huizen in de woonwijk als geërfden die gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor het beheer.

Het ontwikkelde concept is ter toetsing voorgelegd aan een gebruikersgroep van Staatsbosbeheer. De reacties van deze gebruikersgroep waren dusdanig positief dat hierdoor een extra stimulans wordt gegeven om het concept nu in de praktijk te gaan toetsen. Het lijkt verstandig om deze praktijktoetsing in de hieronder gedefinieerde stappen uit te voeren. Daarbij hoeven niet alle stappen volledig te zijn afgerond voordat met de volgende stap kan worden begonnen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de stappen 2 en 3, maar ook stap 3 hoeft niet te zijn afgerond om met stap 4 te kunnen beginnen.

Stap 1: Zoeken naar een geschikte locatie

Het vinden van een geschikte locatie voor het uitvoeren van de praktijktest is essentieel, omdat de locatie voor een groot deel zal bepalen of een Nieuw Malebos succesvol kan worden opgezet. De locatie moet namelijk aan een aantal voorwaarden voldoen:

- De eigenaar/beheerder moet er echt van overtuigd zijn dat het concept 'Nieuwe Malebossen' in zijn bos kan gaan werken en volledig achter het ontwikkelen van het concept in zijn bos staan. Vooral in de opstartfase zal er veel input vanuit de eigenaar/beheerder worden gevraagd. Zonder commitment zal dat een probleem op kunnen leveren;
- Er zullen voldoende gegadigden (bijvoorbeeld omwonenden, gebruikers, bedrijven) in de omgeving van het bos aanwezig moeten zijn die mogelijk geërfde zouden kunnen worden;
- Het bos moet interessant genoeg zijn voor het opzetten van een malegenootschap. Een zeer jong bos (<10 jaar) zal bijvoorbeeld op het gebied van bosproducten nog niet zo veel opleveren en is daardoor waarschijnlijk minder interessant dan een ouder bos.

Stap 2: Uitwerken van het concept voor het gekozen bos

Indien in stap 1 een locatie is gevonden, dan kan het concept voor het betreffende bos worden uitgewerkt. Daarvoor kan gebruik worden gemaakt van de bouwstenen uit Hoofdstuk 4 van dit rapport. Het lijkt verstandig om deze bouwstenen eerst met de eigenaar/beheerder door te lopen, zodat alvast kan worden bepaald wat deze wel en absoluut niet wil met zijn bos. Op die manier worden de contouren van het uiteindelijke malegenootschap en het maleboek alvast bepaald. Deze kunnen vervolgens met de geërfden worden ingekleurd. In deze stap dient ook te worden bepaald wat er per geërfde aan input (financieel of op andere wijze) nodig is om het malegenootschap rendabel te laten zijn.

Stap 3: Werven van geërfden

Met het uitgewerkte concept als basis kunnen geërfden voor het nieuwe malebos worden geworven. Om het maleboek goed te kunnen opzetten en de structuur van het malegenootschap goed neer te kunnen zetten, is een minimumaantal geërfden nodig. Er dient immers een bestuur met een holtrichter en gedeputeerden te kunnen worden gevormd en daarnaast dient, vooral in het begin, ervoor te worden gezorgd dat het malegenootschap voor zoveel mogelijk mensen interessant is. Natuurlijk zal het aantal per locatie verschillen, maar er wordt ingeschat dat een minimumaantal van 25 geërfden nodig is om te kunnen beginnen.

Stap 4: Inkleuren concept

Indien het minimumaantal geërfden is geworven, kan het nieuwe malegenootschap samen met deze geërfden verder worden ingekleurd. Het lijkt verstandig om klein te beginnen en dit langzaam uit te bouwen, zodat vernieuwing mogelijk blijft. Op die manier zal het malegenootschap ook in de toekomst aantrekkelijk blijven voor de bestaande geërfden, maar ook voor nieuwe geërfden. Na inkleuring van het concept kan het malegenootschap in werking treden. Het is verstandig om dit proces goed te volgen, zodat geleerd kan worden van knelpunten die zijn ervaren en de oplossingen die daarvoor zijn bedacht.

Stap 5: Handboek 'Hoe begin ik een Nieuw Malebos?'

Indien het eerste Nieuwe Malebos een succes blijkt te zijn, kunnen de ervaringen uit het bovenstaande proces worden verwerkt tot een handboek voor het opstarten van Nieuwe Malebossen in Nederland. Dit handboek moet alle praktische informatie bevatten die een initiatiefnemer nodig heeft om een Nieuw Malebos tot een succes te maken.

- Buis, J., *Historia Forestis: Nederlandse bosgeschiedenis deel 1*, HES Uitgevers, Utrecht, 472 p., 1985
- Buis, J., *Holland houtland. Een geschiedenis van het Nederlandse bos*. Prometheus, Amsterdam, 244 p., 1993
- Dienst Landelijk Gebied, **Grondprijsmonitor 2009**. Dienst Landelijk Gebied, Utrecht, 17 p., 2010
- Hache-Oudemans, J.J., **Bijdragen tot de geschiedenis van de Veluwe en andere onderwerpen**. Uitgeverij G.F. Callenbach N.V., Nijkerk, 181 p., 1969
- Jansen, P.A.G., M. Boosten, A. Winterink, M. van Benthem, **De aanleg van nieuwe bossen**. Uitgeverij Matrijs, Utrecht, 236 p., 2009
- Janssen de Limpens, K.J.Th., *De Noaberschap der Vijlener Rotten 1319-1940. Rechtsgeschiedenis van een bosmark*. Publications de la Société historique et archéologique dans le Limbourg. 109; 197-224, 1973
- Wortb, A., **Der Markwald**. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart, 139 p., 1971
- Zuiderveen Borgesius, J.J., **Bijdragen tot de geschiedenis van Veluwe malebossen**. Stichting Bosbouwproefstation “De Dorschkamp”, Intern rapport Nr. 49, Wageningen 56 p., 1973

Bijlage I: Powerpointpresentatie casestudy Almere



● *Malegenootschap Het Almeerse Bosch*

Patrick Jansen

Inhoud



- Wat is een malegenootschap?
- Einde van de malegenootschappen
- Doel nieuw malegenootschap
- Werkwijze
- Inkoopsom
- Grond- en aanlegkosten
- Subsidies

Wat is een malegenootschap?



- Markegenootschap: vanaf vroege Middeleeuwen veel gemeenschappelijk beheerde woeste gronden. Gebruiksrechten werden geregeld in deze markegenootschappen.
- Malegenootschappen: alleen bos in beheer
- Geërfden of gewaarden: eigenaren waren plaatselijke boeren, later ook notabelen en adel
- Holtsprake: Jaarlijkse bijeenkomst om beheer en gebruiksrechten af te spreken
- Holtrechter: Voorzitter van holtsprake

Einde van de malegenootschappen



- Geërfden hadden baat bij heidegronden (schaapsteelt, plaggen e.d.), dus wilden niet dat landgebruik veranderde
- Bestuurders zagen heide niet als productieve grond
- Markegenootschappen stonden vooruitgang in de weg
- Markewet 1886 verplichtte ontbinding markegenootschappen

Doel nieuw malegenootschap



- Nieuwe financieringsbron bosuitbreiding (bosbeheer)

in combinatie met

- Zeer direct betrekken (mede-eigenaar) van lokale bevolking bij bos en bosbeheer
- Historische eigendomsvorm terug gebracht

Werkwijze



- Mensen kunnen geërfde worden tegen betaling inkoopsom
- Eigendom:
 - Geërfden
 - Natuurbeschermingsorganisatie
 - Particulieren of overheid
- Beheerder:
 - Professioneel
 - Enige mate van inspraak voor geërfden

Werkwijze



- Wat krijgen ze terug:
 - Jaarlijkse holtsprike, waarin holtrichter inzicht geeft of inspraak geeft in beheer
 - Eventueel kaprecht brandhout
 - Recht zich geërfde te noemen van 'Het Almeerse Bosch' (overdraagbaar document)
 - Gadgets

Inkoopsom



- Restant van alle grond- en aanlegkosten minus subsidies en andere opbrengsten
- Beheer gedekt uit PSN beheersubsidie

Grond- en aanlegkosten



- Grondwaardedaling: grondprijs minus € 5.000
- Flevoland 2008: € 63.521 euro/ha (2007: € 48.797)
- NL: resp. € 40.916 en € 35.554
- Aanlegkosten: € 8.000 /ha
- Dus totale kosten € 66.521 /ha
- Stel € 1.000 per geërfde en 5 ha, dan 333 personen

Subsidies buiten EHS



- Bosklimaatfonds: € 4.000 /ha (min. 3,5-4 ha)
- Dus totale kosten € 62.521 /ha
- Stel € 1.000 per geërfde en 5 ha, dan 313 personen

Subsidies binnen EHS



- Bosklimaatfonds: € 4.000 /ha (min. 3,5-4 ha)
- PSN functieveranderingssubsidie: 80% van grondprijs
- PSN inrichtingssubsidie: 95% van kosten
- Dus totale kosten € 4.104 /ha
- Stel € 1.000 per geërfde en 5 ha, dan 21 personen

Bijlage 2: Reglement op het bestuur van het Speulderbos (28 augustus 1846)

Art. 1.

De directie van het Speulderbosch bestaat uit twee houtrichters, en de van ouds zoogenaam-de Maal mannen.

Art. 2.

Ieder Eigenaar van één of meer aandelen in het Bosch, heeft het regt, om zich aan te geven bij de Directie, ten einde bij de eerstvolgende algemeene Hoofdvergadering als Maalman te worden toegelaten.

Art. 3.

Een nieuw Maalman zal, deszelfs toelating, betalen een Entréegeld van Vijf en twintig Gulden. Hij zal, bij onderteekening van dit Reglement, beloven hetzelfde naar zijn vermogen te handhaven, en mede te werken tot de bevordering des bloeis van het Bosch.

Art. 4.

De maal mannen blijven in functie, zoo lang zij eigendom in het Bosch behouden.

Dezelve zijn verplicht de Hoofdvergaderingen der Directie bij te wonen, en zullen van zelfs ophouden Maal mannen te zijn wanneer zulks drie achter een volgende Vergaderingen, zonder wettige reden, ter erkentenis de Directie, wordt verzuimd.

Art. 5.

De Houtrichters worden door en uit de Directie, in de gewone Hoofdvergaderingen, bij volstreekte meerderheid van stemmen der tegenwoordig zijnde Leden, bij besloten briefjes, gekozen, voor den tijd van vier achter een volgende jaren.

Om het tweede jaar zal één hunner aftreden. De eerste aftreding zal door het lot worden beslist. De eerste benoeming van twee

Houtrigters, en de aftreding der thans fungerende zal geschieden in de Hoofdvergadering van het jaar 1847.

De aftredende blijven weder verkiesbaar.

Art. 6.

De Houtrigters zijn te zamen, met de hierna te vermelden gecommiteerde Maalmannem, belast met het dagelijksch beheer van het Bosch, hoofdzakelijk bestaande in de zorg voor eene doelmatige Cultuur, het maken en de Loting der deelingen, de openbare verkooping der valbare Houtgewassen ten behoeve der kas van het Bosch, en in het algemeen, in de handhaving der regten en bevordering des bloeis van hetzelfde.

Aan den oudsten Houtrigter in functie wordt de geldelijke administratie, gedurende de laatste twee jaren van zijnen diensttijd, onder zijne persoonlijke verantwoording, opgedragen.

Art. 7.

Geen aankoop of verkoop van gebouwde of ongebouwde Eigendommen, noch geld-opneming, nog eenige andere daad van alië-natie, noch het voeren van proces, zal mogen geschieden, dan met toestemming der meerderheid van de Eigenaren van het Bosch, daartoe opzettelijk zamen geroepen.

Art. 8.

In ieder voorjaar, op tijd en plaats door de Houtrigters te bepalen, zal, ten koste van het Bosch, eene Houtvergadering der Directie gehouden worden, welke zich hoofdzakelijk zal bepalen tot de navolgende verhandeling:

1e. Het afhooren der Rekening van de geldelijke Administratie van het laatste voorgaande jaar, welke, acht dagen te voren, aan de tijdelijk gecommiteerde Maalmannen, ter examinatie zal worden uitgereikt.

2e. De raadpleging of, en welke som, uit het batig slot der afgehoorde en goedgekeurde rekening aan de Eigenaren van het Bosch, ieder in verhouding van zijne aandelen, voor Primo Mei eerstvolgende, zal worden uitgedeeld.

3e. a. De benoeming van twee Gecommitteerde Maalmannen, desverkiezende op hunne beurten, volgens den daarvan te houden rooster, voor het loopende jaar, tot het dagelijks beheer met de Houtrigters.

b. De benoeming der Houtrigters in de plaats der aftredende.

c. De toelating der Maalmannen, ingeval zich Eigenaren van het Bosch daartoe hebben aangegeven.

d. De benoeming der hierna te vermelden Boschwaarders.

4e. Het raadplegen en nemen van besluiten over alle zoodanige voorstellen, als door de Houtrichters of Maalmannen, in het belang van het Bosch, zullen gedaan worden.

Art. 9.

De Houtrichters en Maalmannen houden Jaarlijks twee gewone vergaderingen in het Boschhuis op Drie.

de Eerste. In de maand Augustus. Hoofdzakelijk tot eene algemeene inspectie van het Bosch, en om te onderzoeken of bevelen, betreffende de Cultuur, en overige belangen van het Bosch, aan de Boschwaarders gegeven, naar behooren is voldaan.

Tot bepaling, in welk gedeelte van het Bosch de deeling van het

Groothout, in het loopend jaar, zal plaats hebben, en welke percelen Akkermaals of ander hout van het Bosch, in openbaar zullen worden verkocht.

de Tweede. In het laatst der maand October. Tot het houden der loting van de deelingen, waarvan eene opgave der nummers, aan de Eigenaren ten deele gevallen, aan ieder derhalve voor 1^e November zal worden toegezonden, om over zijne deeling in natura, naar welgevallen, te kunnen beschikken.

Behalve de twee voormelde bijeenkomsten, vergaderen Houtrigters en gecommiteerde Maal mannen, op convocatie der eerst genoemden, in het Bosch of elders, zoo dikwerf als het belang van het Bosch zulks vorderen zal.

De kosten van Vergaderingen, zoo wel der Houtrigters en Gemmitteerde Maal mannen, als der geheele Directie, zullen, overeenkomstig de bestaande gewoonte, op rekeningen in uitgave worden gevalideerd.

Art. 10.

Drie Boschwaarders zijn belast met het dagelijks toezicht, en het waken voor de belangen van het Bosch, zoo en als hunne pligten en werkzaamheden, bij eene bijzondere Instructie, worden bepaald. Derzelve benoeming geschiedt overeenkomstig de bepaling van Art. 8, 3e. d.

Art. 11.

De Tractementen, Emolumenten, Vacatie gelden en Reiskosten van Houtrigters, Gecommiteerde Maal mannen en Boschwaarders, worden bepaald als volgt:

a. Van de Houtrigters.

Voor Vacatie op elke Vergadering met gecommiteerde Maal mannen, ieder *f* 1,50

Voor Reiskosten naar het Bosch ieder *f* 2,50

Voor Vacatie bij de Houtverkoopingen ieder *f* 5,00

b. Van gecommiteerde Maal mannen.

Voor Vacatie bij elke Vergadering met de Houtrigters ieder *f* 1,50

Voor Reiskosten naar het Bosch ieder *f* 2,50

c. Van de Boschwaarders.

Voor vast Tractement ieder Jaarlijks *f* 50,00

Voor toezigt bij het hakken der deelingen, van elke deeling, door den Eigenaar of Kooper als van ouds te betalen, te zamen *f* 1,00, dus van de 120 deelingen ieder

f 40,00

Gearresteerde in de algemeene Vergadering de Eigenaren van het Bosch, gehouden te Harderwijk op den 28 Augustus 1846.

Ons bekend

H.F. van Meurs, Houtrigter

J.D.C.C.W. de Mol

C.L. Vitringa,

Gecommiteerden

Bijlage 3: Vijlener Bosregelement uit 1600

Uit: Janssen de Limpens, K.J.Th., 1973. De Noaberschap der Vijlener Rotten 1319-1940. Rechtsgeschiedenis van een bosmark. *Publications de la Société historique et archéologique dans le Limbourg*. 109; 197-224.

- (1.) In den eersteen sall der Herr Vogt und scheffen und koeren mit der vergaederinge der gemeente mit den groesten getal van stimmen, so oft alst notwendig is, twey vorsteren op vroegdag op de Vijlener Dreyschen na alden brouch anstellen und ouch afsetzen, und die sullen op denselven platz den eydt afleggen in presentie der vergaederinge.
- (2.) Wat op denselven vroegdag van jaer tot jaer durch den Herren Vogt, scheffen, koeren und vergaederinge mit den meisten stimmen wordt uytgemaect, sal voir goet und stedig worden gehalden und derjenige, der sich daeran niet wilt verbinden, der sall dat erste jaer gein haut trecken bis dat er sein beuschtraef oft vroege betalt heeft, dan sall er haut trecken wie jeder ander naeber.
- (3.) Noch sall nemans sein haut moegen vercoepen buyten noch binnen den byvanck, der sein noottruft an brant niet heeft, besonders der maer ein seil en heeft.
- (4.) Auch en sall gein vremde karre oft vremde persone haut van onsen beusch mogen varen oft dragen, omdat die naeber daer-durch bestohlen werden. Wan die vorsteren so jemanden antreffen wurden, sollen sie dat perdt affspannen und in den Panneshof vueren.
- (5.) Auch sall men op vroegdag twey bequaeme gyffsluyd anstellen nae alden gebrouch.
- (6.) Auch sall men op vroegdag, so oft alst notwendig is, einen schriever anstellen.
- (7.) Der naeberbeusch sall geschloeten blieven van vroegdag bis dat dat haut gegeven is under straf van dobbel vroeg und under

- den geschloeten teit sall man ouch geyn reyss moegen schneiden noch doer haut moegen brecken noch raeffen.
- (8.) Der beusch sall geschloeten blieden op straeff van dobbel vroeg Juli, August und September.
 - (9.) Wan die vorsteren jemanden finden, der den anderen sein haut stielt, der sal gevroegt sein van jeder haut tien gulden und van jeder fack ouch tien gulden.
 - (10.) Wan die vorsteren felen off schaden finden an den naeberbeusch durch hauwen oft varen, dat sollen sie an den scheffen und koeren angeven und die sollen dat straeven na alden gebrouch.
 - (11.) Auch soll jeder sein haut afhauwen und op heup legen vor den 8 Mey und jeder seil mer op drey heup, off er sall gevroegt werden einen gulden.
 - (12.) Man sall geine banden in den beusch moegen hauwen oft schneiden nae den 23 Juni, off jeder band sal gevroegt werden einen gulden.
 - (13.) Noch en sal man niet langer moeten veegen oft opmaecken als acht daege nae Sint Jansdaege.
 - (14.) Noch sall man niet langer moegen afvaren als veerthien daege nae Sint Jansdaege.
 - (15.) Wan jemant in den beusch doet hauwen, der werdt gevroegt van jeder haut twey gulden.
 - (16.) Wan jemant einen stael doet afhauwen, der wirdt gestraeft mit thien gulden.
 - (17.) Noch sall man gein kersebomen moegen trecken op den beusch op straeff van jeden boom twey gulden.
 - (18.) Noch sall jeder gehouden sein in jeder seil vier stalen te laten staen ter dikte van eine bonnegerde op straeff van jeder stael twey gulden, mer man sal gein kersenoum stael laten staen.
 - (19.) Noch sall man dat haut niet mit wortel moegen uythauwen, oft sall gestraeft werden nae den schaden.
 - (20.) Noch sal man gein haut moegen trecken op ein haus, dat niet bewoent wordt op straeff van vyff gulden.
 - (21.) Wan jemant solde haut trecken op ein neuhaus of dat onbruyckbaer is, daer niet der rauck boeven den dack dorch den schornstein nae alden gebrouch op den ersten Mey uytvliegt, der sal dat erste jaer gein haut trecken.
Dae twey in ein haus wonen, so sall jeder sein haut trecken, als jeder sein eigen deur ende uytgangh heeft nae alden gebrouch.
 - (22.) Noch sall man gein haut moegen uyt den beusch varen oft dragen voor oft nae der sonnen op straeff van dobbel vroeg.
 - (23.) Noch sall man ouch sein eigen haut niet mogen hauwen voor oft nae der sonnen.
 - (24.) Noch sollen geyn schaep oft koeye voor oft nae der sonnen in den beusch moegen gaen, off sollen gestraeft werden mit dobbel vroeg.
 - (25.) Wan die vorsteren onderwegs jemant soudent aentreffen, der haut by sich heeft, dat viers gehauwen is, dan sollen sy moeten die vorsteren ter platzen bringen, woe sy hetselve gehauwen hebben; der sich daran sall weigeren, der sall gevroegt sein ein gulden jeder haut ende nae der sonnen ondergang of opgang dobbel vroeg.
 - (26.) Man sall gein reis moegen schneiden als twey daeg op de week Mandag en Donnersdag; auch niet onder vijfjaerig haut te schneiden.

- (27.) Noch sollen geyn schaep noch koeye in de jongen sprauten moegen gaen, uytgehouden tweyjaerige sprauten van den 1 November tot den 20 April. Nae den 20 April jeder koey 12 marck. In den sprauten van eyn jaer 6 gulden; in de struck oft jonge sprauten 12 gulden oder nae den schade; sall gestraeft werden nae den schaden de koeyen van den eirsten November tot den 20 April; daernae sal jede koey gevroegt sein 3 marck, eyn rind 9 boeschen in de tweyjaerige sprauten jeder eyn schilling, verder navenant.
- (28.) Den pinsbeusch sal opgaen op Pinsdag onder straf van eyne koey een marck und eyn rind 3 boeschen, te weten de koeyen in de vierjaerige sprauten und de schaep in de dreyjaerige.
- (29.) Wan jemant soude onbehoirlycke wege maecken mit varen oft dreiven, soe sollen sie van jeder spraut mit afvaren oft afbeiten gevroegt sein eynen gulden.
- (30.) Geene hacken oft sesselen moegen gebruyckt worden voor stroetzel te hacken op straf van thien gulden.
- (31.) Die vorsteren sollen obacht geven van het stroetzel te schneiden, dat geyne jonge sprauten daerin sind oft groene banden op straf van jeder band oft spraut eynen gulden.
- (32.) Wan die vorsteren oft ein ander naeber uytlander soudent aentreffen mit streutzel te trecken oft varen, sollen se mit gewalt vasthouden mit kar und peert und sollen gestraeft werden als deif van onsen beusch.
- (33.) Wan eyn uytlander gevonden wordt voor haut te hauwen oft te schneiden, der sall gestraeft werden nae den bovenstaenden artikel; wan eyn naeber sollige personen op onsen beusch solde bringen, dan sall he auch daervoir moeten staen voer deselve straf.
- (34.) Nog sal jeder naber de voersteren een brood geeven omme dat hij zal moegen haut trecken.
- (35.) Nog soelen de voersteren mer de gefsluyd het haut meeten en noemen, off sollen gestaeft worden jeder mit een half ton bier.
- (36.) Wan die voersteren hun schuldigheid niet de vleigt mit het oppassen van den naberbosch (betrachten), dan sollen die naeber denselven afsetten en eenen anderen aenstellen.
- (37.) Wan een den anderen te nae hout en sal het terstunt neyt weidergeeven, sal gestraeft worden mit een half ton bier.
- (38.) De koeiren moeten den dag, vordat het haut gegeven wird, getrocken wesen nit anders als op ein loeg uyt gehauden en gestoelpt seil konnen see darbij trecken jeder koerc 3 seil.
- (39.) De drey kent jeder van een seil een half seil niet meer en op een loeg.
- (40.) Nog mag geen haut gegeven worden als tweemaal in het jaar, in het begin van November en in April acht daeg voor May.
- (41.) Sollen de voersteren de halve vroegen en straaven van den Bosch geneeten en proveteeren, ende de andere halvescheyt sal verdeilt werden voor de naaber des Bosch in ses deil, vor jeder Rot⁸ het sesde part.
- (42.) Dat het haut niet eerder eegendomlich neim als is geweest, als den ersten May mit afsterven of uyttrecken, wie auch de scheepen seil een leenseil, geene meer, die recht hebben als de vier gefseil en het schreifseil, das is eegendomlich, so balt als het haut gemeeten en gegeven is.

⁸ *Buurtschap.*

- (43.) Auch niemals sal van ouds het gebruyck geweest, dat een leenseil wird getrocken als in begin November, weile dat de naam is doebelseil.
- (44.) Niemant sal een doubel seil trecken, of er moot een eygen huys hebben, weyle het een out gebruyck is.
- (45.) Degeene, der geen naber diensten wild doen, als waaken of andersins, der sal geen haut trecken op den naburbosch.
- (46.) Nog sal niet nahr den 12 May geen haut mogen gehauwen worden op straf van 2 gulden.

Archief der Noaberschap, bewaard ter
Pastorie te Vijlen
Register B of nieuw register.

Bijlage 4:

Aanwezigen workshop

Staatsbosbeheer

gebruikersgroep van

het Bieslandsebos en

De Balij

Naam	Functie/Organisatie
Mevr. Wubben	Allround gebruiker (genieten) bewoner Pijnacker
Dinny Tubbing	Gemeente Delft
Rob Warringa	Gemeente Pijnacker-Nootdorp
Gé Kleijweg	Ondernemer en eigenaar/gebruiker klein stukje grond in het gebied, inwoner Delft
Gerard de Gruijter	Gebruiker, inwoner Zoetermeer
Stef Poolman	Gebruiker, inwoner Zoetermeer en betrokken bij speelbos
Cor Nonhof	KNNV afdeling Regio Delft en Vogelwacht Delft
Pieter Jan Bus	Gebruiker, inwoner Zoetermeer
Robert Graat	Staatsbosbeheer
Jan Oldenburger	Stichting Probos
Casper de Groot	Stichting Probos

New Community Woodland Trusts – Concept for a new funding method for the management and/or development of existing and new woodland

Oldenburger, J. and P. Jansen (Probos)

InnovationNetwork Report No. 11.2.278, Utrecht, The Netherlands, November 2011

This report develops and describes the “New Community Woodland Trusts” concept on the basis of the historical use and organization of community-owned woodland in the Netherlands. Community-owned woodland was created in the Netherlands in the 13th century when population growth started to exert strong pressure on the available woodland. Local communities decided to regulate the joint uses (e.g. wood cutting and grazing) of their communal woodland by uniting in community trusts. Only the members of these community trusts (trust members) were allowed to use the woodland subject to conditions. After the introduction of the Land Partition Act (‘Markewet’), these community trusts largely disappeared.

Their structure and set-up make them suitable for reintroduction as a possible alternative source of funding for the management and/or development of existing and new woodland. It would also lead to the revival of a historical social system in a modern form in the Netherlands.

The strength of the concept lies in the combination of the sense of ownership or actual ownership and participation that is obtained by being a trust member and the creation of a connection between personal (or beneficial) interest and the collective interest (maintenance and preservation of common woodland). Apart from a financial contribution, the trust members will probably also want to

make a physical contribution to the woodland – for instance, by doing voluntary work or acting as ambassador of “their own woodland”. So the concept will generate manpower as well as money.

When developing this concept, it is important to remember that the introduction of community trusts may meet with a lot of resistance if this leads to the public being denied access to (the basic facilities of) woodland that they see as part of the public domain.

Another thing that must be taken into account is the fact that the financial contribution of the trust members will not be sufficient to cover the full woodland management costs. This, however, is not by definition the aim of a community woodland trust. A new community woodland trust cannot be a carbon copy of its historical precursor, where the use of the land was strictly regulated and the exclusive preserve of the trust members. Nevertheless, it is interesting to work out this carbon-copy option for a new residential area that is still to be built. The woodland or parks in this new residential area could be seen as community-owned and the homeowners could be made jointly responsible (as trust members) for their management and maintenance.

The developed concept has been put to a user group of the Forestry Commission for assessment. Their extremely positive reactions have provided an extra incentive to try out the concept in practice. This practical test should be carried out according to the steps defined below, though certain steps need not necessarily be entirely completed before starting the next one. This applies, for instance, to steps 2 and 3 and to steps 3 and 4.

Step 1. Select a suitable location

Step 2. Work out the concept for the selected woodland

Step 3. Recruit trust members

Step 4. Work out concept in detail

Step 5. Manual: “How to start a new community woodland trust”